

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
Кафедра міжнародних відносин та журналістики
Спеціальність 061 «Журналістика»**

**Бакалаврська дипломна робота
(проект)
на тему:
Регулювання використання штучного інтелекту в політиках українських
медіа**

Студентка 4-го курсу
групи Жур 21/1
Дурова Анна Павлівна

Науковий керівник:
Кафедра журналістики
Хоменко Ангеліна Олександрівна

(підпис студента)

(Дата)

(Підпис)

Попередній захист:

(Висновок: «До захисту в Екзаменаційній комісії»)

Завідувач кафедри
(Підпис)

(Прізвище, ініціали)

(Дата)

Київ - 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕДІА.....	6
1.1. Поняття та основні технології штучного інтелекту в журналістиці та медіа ..	6
1.2. Основні напрями застосування ШІ в медіасфері.....	11
1.3. Світовий досвід регулювання використання ШІ у медіа	15
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА.....	21
2.1. Аналіз чинного законодавства України щодо ШІ та медіа.....	21
2.2. Політики українських медіа щодо використання ШІ: виклики та практика ..	27
2.3. Проблеми та етичні аспекти регулювання штучного інтелекту в медіапросторі України	37
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА.....	41
3.1. Ризики та загрози використання ШІ в журналістиці та способи їх мінімізації	41
3.2. Напрями вдосконалення законодавства України у сфері регулювання ШІ в медіа.....	51
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

У сучасному світі штучний інтелект (ШІ) відіграє дедалі важливішу роль у різних сферах життя, зокрема в медіаіндустрії. Використання ШІ у журналістиці та медіа відкриває нові можливості для автоматизації процесів, персоналізації контенту та підвищення ефективності роботи редакцій. Водночас його інтеграція породжує низку викликів, пов'язаних із достовірністю інформації, авторськими правами, маніпуляціями громадською думкою та етичними аспектами використання таких технологій.

В українських медіа ШІ вже використовується для генерації новин, фактчекінгу, аналітики, моніторингу суспільних настроїв, таргетованої реклами та автоматизованої модерації контенту. Відсутність чітких законодавчих норм може призвести до зловживань та порушення прав користувачів, а також негативно вплинути на довіру до медіа.

Актуальність теми зумовлена такими ключовими факторами:

По-перше, швидка цифровізація медіасфери – масове впровадження ШІ в медіа потребує чітких правових рамок, які б регулювали відповідальність за контент, створений алгоритмами.

По-друге, ризики поширення дезінформації – ШІ може сприяти поширенню фейкових новин і маніпуляцій, що становить загрозу для інформаційної безпеки країни.

По-третє, виклики для традиційної журналістики – автоматизовані алгоритми можуть зменшити потребу в журналістах, що ставить питання щодо майбутнього професії та журналістської етики.

По-четверте, недосконалість правового регулювання – українське законодавство не містить спеціальних норм щодо застосування ШІ в медіа, а наявні закони потребують адаптації до нових цифрових реалій.

Таким чином, дослідження питання регулювання використання штучного інтелекту в політиках українських медіа є надзвичайно важливим для забезпечення прозорості, відповідальності та етичності у медіапросторі. Робота сприятиме формуванню рекомендацій щодо вдосконалення законодавчого регулювання, що має важливе значення для медіагалузі та інформаційної безпеки країни. А також в надані рекомендацій для зарубіжних медіа щодо використання ШІ.

Ступінь наукової розробки. Буде доповнено після написання

Метою дослідження є аналіз нормативно-правового регулювання використання штучного інтелекту в українських медіа, визначення основних викликів та ризиків його застосування.

Для досягнення поставленої мети були розроблені наступні **завдання**:

- Вивчити теоретичні засади використання штучного інтелекту в медіа.
- Проаналізувати нормативно-правове регулювання використання штучного інтелекту в українських медіа.
- Висвітлити перспективи та рекомендації щодо регулювання використання штучного інтелекту в українських медіа.

Об'єкт дослідження – штучний інтелект.

Предмет дослідження – регулювання використання штучного інтелекту в політиках українських медіа.

У роботі застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних **методів дослідження**, зокрема аналіз і синтез – для вивчення технологій ШІ у медіа та оцінки їхнього впливу, порівняльно-правовий метод – для дослідження міжнародного досвіду регулювання використання ШІ та його порівняння з українською практикою, системний підхід – для розгляду нормативно-правового регулювання ШІ як частини загальної інформаційної політики держави, емпіричні методи (контент-аналіз, експертні оцінки) – для аналізу політик українських медіа щодо використання ШІ, а також прогностичний метод – для визначення перспектив

та розробки рекомендацій щодо вдосконалення регулювання ШІ у медіасфері України.

Також у роботі застосовано ChatGPT, Gemini, Perplexity, Claude.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному аналізі нормативно-правового регулювання використання штучного інтелекту в українських медіа, враховуючи міжнародний досвід та сучасні виклики. У роботі узагальнено та систематизовано чинне законодавство України щодо ШІ в медіасфері, визначено ключові проблеми та етичні аспекти його застосування, а також запропоновано рекомендації щодо вдосконалення регуляторної політики у цій сфері.

Практична значущість дослідження полягає в можливості використання отриманих висновків та рекомендацій для вдосконалення законодавчої бази України у сфері регулювання ШІ в медіа. Результати роботи можуть бути корисними для державних органів, які розробляють відповідні політики, а також для медіакомпаній, журналістів та громадських організацій, що працюють у сфері медіа та цифрових технологій. Запропоновані підходи можуть сприяти підвищенню прозорості, етичності та відповідальності у використанні ШІ в журналістиці.

Структура роботи. Робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (70 позицій). Загальний обсяг роботи становить 71 сторінку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕДІА

1.1. Поняття та основні технології штучного інтелекту в журналістиці та медіа

Штучний інтелект (ШІ) є однією з найважливіших технологічних інновацій останніх десятиліть, що суттєво змінює багато аспектів сучасного суспільства, включаючи медіаіндустрію. Його вже використовують для написання новин, обробки великих обсягів інформації, перевірки фактів і навіть створення персоналізованого контенту для кожного користувача. Технології на основі машинного навчання, нейронних мереж та обробки мови дозволяють робити це швидко й ефективно. З одного боку, це дає медіа нові можливості – автоматизувати рутину, краще взаємодіяти з аудиторією, точніше виявляти фейки.

На нашу думку, варто проаналізувати детально терміни «медіа» та «штучний інтелект» для кращого розуміння обраної теми дослідження.

Термін «медіа» (від латинського «*media*», «*medium*» – засіб, посередник) з'явився в ХХ столітті для позначення явища масової культури. Він став використовуватися в теоріях культурології для характеристики специфічного типу культури інформаційного суспільства, яка виступає посередником між суспільством і державою, соціумом і владою. Одним із перших цей термін застосував М. Маклюен, використовуючи його для позначення різних засобів комунікації [29, с. 137].

Як зазначає Р. Сколон у своїй книзі «Медійний дискурс як вид соціальної взаємодії», медіадискурс перш за все охоплює дискурси, що виникають у рамках газет, журналів та інших періодичних видань, а також телебачення. Однак у сучасних умовах розвитку засобів масової інформації на перший план все частіше

виходить дискурс онлайн-видань, що значно змінює структуру медіакомунікації. У найширшому розумінні медіадискурс охоплює всі засоби передачі інформації, такі як комп'ютери, телефони, мікрофони, а також їх результати, до яких належать листи, примітки, мемуари тощо, а також мови як основний спосіб цієї передачі [68, с. 6].

Сьогодні масмедіа охоплюють не лише традиційні формати – кіно, радіо, телебачення та друковану пресу – а й сучасні інтернет-ресурси, які стали невід'ємною частиною інформаційного простору. Онлайн-медіа мають здатність охоплювати широку й географічно розпорошену аудиторію, що робить їх потужним інструментом впливу на суспільну думку. Вони відіграють ключову роль в інформуванні людей і допомагають їм краще орієнтуватися в політичних та соціальних процесах.

Залежно від формату, масмедіа використовують різні способи подачі інформації. Наприклад, друковані видання зазвичай подають матеріал у послідовному викладі, тоді як телебачення чи соцмережі – у більш фрагментованому вигляді. Це вимагає від аудиторії постійної адаптації, але водночас може призводити до спрощеного або розмитого сприйняття складних подій. У результаті формується мозаїчна картина світу, яка не завжди дає змогу побачити глибину чи контекст, що, своєю чергою, може знижувати рівень громадянської активності або сприяти політичній апатії.

Крім того, медіа здатні як доносити важливу інформацію, так і впливати на свідомість аудиторії – іноді маніпулятивно. Вони можуть нав'язувати певні погляди, популяризувати спрощені уявлення про складні речі або транслювати зовнішні ідеї без належної критики. Саме тому дослідження ролі медіа стає важливим не лише з точки погляду комунікації, а й у контексті демократичних перетворень.

З розвитком суспільства соціальна активність особистості, зокрема, через точну та різнобічну інформацію, стає ключовою для вирішення соціальних завдань. Засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні такої активності, як через телебачення, радіо, пресу, так і через Інтернет. Їх розвиток і доступність підтверджують значення масмедіа в сучасному суспільстві. Вплив масмедіа на особистість і її життєву позицію є об'єктом дослідження різних наукових дисциплін, зокрема соціології, психології та психолінгвістики.

Масмедіа як соціальний інститут виконують роль неформальної освіти та просвіти, сприяючи засвоєнню соціальних норм та ціннісних орієнтацій в різних сферах життя – від політики до здоров'я. Вони не лише відображають умови життя, а й активно формують зв'язки та залежності в суспільстві, виконуючи завдання розвитку інтересів як окремих осіб, так і суспільства в цілому [25].

Також зазначимо, що попри значні зусилля численних дослідників, досі не існує єдиного загальноприйнятого визначення терміну «штучний інтелект». Це питання залишається надзвичайно актуальним останнім часом, і проблема відсутності чіткої дефініції лише загострюється. Швидкий розвиток технологій штучного інтелекту, постійне відкриття нових можливостей цих технологій і їх безпрецедентне розширення у різних сферах застосування значно ускладнюють науковцям формулювання остаточного визначення терміну.

Одночасно, сьогодні та в найближчому майбутньому використання технологій штучного інтелекту стає все більш поширеним і міжнародним, незалежно від національних кордонів. Узгоджене розуміння штучного інтелекту є критично важливим для ефективного його застосування, належного регулювання та управління, а також для формування гармонізованого міжнародного права та національних законодавств, які сприятимуть досягненню Цілей сталого розвитку.

Ще в 1956 році на Дартмутській конференції Джон Маккарті запропонував перше визначення штучного інтелекту, описавши його як науку та техніку

створення інтелектуальних машин, зокрема інтелектуальних комп'ютерних програм. Однак існує й інша дефініція: штучний інтелект – це розробка агентів, здатних адаптуватися до нових ситуацій, досягати цілей, недоступних для традиційних комп'ютерних систем, через досвід і навчання [62; 64].

Експертна група високого рівня Європейської комісії зі штучного інтелекту пропонує таке визначення, що штучний інтелект – це системи, створені людьми, які, маючи певну комплексну мету, виконують дії в фізичному чи цифровому середовищі, сприймаючи навколишній світ, інтерпретуючи зібрані дані (структуровані або неструктуровані) та, на основі отриманих знань, приймають оптимальні рішення для досягнення поставленої мети, враховуючи попередньо визначені параметри [60].

Подібне визначення ШІ наведено у звіті Спільного дослідницького центру ЄС, що є фундаментальним дослідженням на основі аналізу численних офіційних та наукових дефініцій цього терміну. Згідно з ним, системи штучного інтелекту – це програмні (а інколи й апаратні) системи, розроблені людьми, які, враховуючи складну мету, діють у фізичному або цифровому вимірі, сприймаючи своє оточення через збір даних, інтерпретуючи їх, а також застосовуючи міркування на основі знань або обробки отриманої інформації, приймаючи рішення про найбільш ефективні дії для досягнення мети [66].

У результаті аналізу літератури було виявлено основні технології ШІ, які активно використовуються в медіасфері, включають:

Обробка природної мови (NLP): технології NLP дозволяють комп'ютерам розуміти, інтерпретувати та генерувати людську мову. Вони використовуються для автоматичного створення новин, а також для аналізу великих обсягів текстів, таких як коментарі користувачів чи новинні статті. Завдяки цим технологіям можливо створювати текстові повідомлення, синтезувати аналітичні огляди чи навіть писати повноцінні новини без участі журналістів.

Автоматизація контенту (Automated Journalism): однією з найбільш впроваджених технологій є автоматичне генерування новин. Завдяки алгоритмам та штучному інтелекту медіа можуть створювати статті та репортажі, наприклад, на основі статистичних даних або пресрелізів, що дозволяє знизити час на підготовку інформації та зосередити ресурси на глибших аналітичних матеріалах.

Аналіз великих даних (Big Data Analytics): ШІ дозволяє здійснювати аналіз великих обсягів даних, які збираються з різних джерел: соціальних мереж, коментарів користувачів, переглядів контенту, аналітики онлайн-платформ. Завдяки цьому медіа можуть краще розуміти аудиторію, створювати більш релевантний контент та покращувати свої стратегії [8; 43].

Рекомендаційні системи: вебплатформи та новинні агрегатори активно використовують ШІ для рекомендацій контенту. Алгоритми, що базуються на ШІ, аналізують поведінку користувачів і пропонують їм персоналізовані новини, статті, відео або інші медіаматеріали, що можуть їх зацікавити.

Розпізнавання зображень та відео: технології розпізнавання образів, такі як комп'ютерний зір, дозволяють автоматично ідентифікувати об'єкти на фотографіях або відео, що є важливим інструментом для аналізу медіаконтенту та створення новинних репортажів.

Чат-боти та голосові помічники: вони використовуються для взаємодії з аудиторією, відповідаючи на питання користувачів або пропонуючи їм відповідний контент. Такі системи базуються на технологіях ШІ та здатні забезпечити безперервну взаємодію з користувачами 24/7.

Штучний інтелект у виявленні фейкових новин: враховуючи велику кількість дезінформації в медіапросторі, ШІ активно використовується для виявлення фейкових новин, перевірки фактів та виявлення маніпуляцій. Спеціальні алгоритми можуть аналізувати контент і визначати його правдивість, а також виявляти патерни, які вказують на потенційно маніпулятивну інформацію [28; 47].

Отже, використання штучного інтелекту в журналістиці та медіа радикально змінює підходи до створення та розповсюдження інформації. Основні технології ШІ, такі як обробка природної мови, автоматизація контенту, аналіз великих даних, рекомендаційні системи, розпізнавання зображень і відео, а також чат-боти, дозволяють значно підвищити ефективність роботи медіа.

Вони не тільки автоматизують процеси, але й сприяють персоналізації контенту та полегшують взаємодію з аудиторією. Однак впровадження ШІ також ставить нові виклики, зокрема в питаннях етики та забезпечення достовірності інформації, що вимагає ретельного підходу до використання цих технологій у медіапросторі.

1.2. Основні напрями застосування ШІ в медіасфері

На нашу думку, доцільно звернути увагу на конкретні напрями застосування технологій штучного інтелекту в медіасфері. ШІ відкриває нові можливості для вдосконалення процесів виробництва та споживання контенту, змінюючи способи взаємодії медіа з аудиторією.

Штучний інтелект (ШІ) поступово інтегрується в медіасферу, змінюючи традиційні підходи до створення, обробки та поширення інформації. Завдяки своїй здатності автоматизувати та оптимізувати багато процесів, ШІ дозволяє медіакомпаніям ефективно працювати з величезними обсягами даних та оперативно реагувати на події, значно підвищуючи якість та доступність контенту. Одним з основних напрямків застосування ШІ в медіа є генерація контенту, яка охоплює автоматизоване створення новин, зокрема для таких рутинних подій, як спортивні результати, фінансові звіти або інші новини, що повторюються. Це дозволяє журналістам зосереджувати свої зусилля на складніших і творчих завданнях, поки алгоритми ШІ займаються створенням статей на основі вже

наданих даних. Генеративні алгоритми штучного інтелекту також використовуються для створення мультимедійного контенту, включаючи зображення, відео, інфографіку та трейлери. Це дозволяє медіакомпаніям виробляти якісні матеріали з мінімальними витратами часу та ресурсів, що робить контент доступним і привабливим для глядачів [47; 59].

У сучасному медіасередовищі аналіз даних став одним із ключових напрямів роботи, і саме тут штучний інтелект відіграє важливу роль. Завдяки своїй здатності швидко обробляти великі обсяги інформації, ШІ допомагає журналістам виявляти важливі тенденції, структурувати складні дані та створювати більш точний і змістовний контент. Це особливо важливо в умовах інформаційного перевантаження, коли швидкість і точність подачі новин мають вирішальне значення.

Один із найкорисніших інструментів – автоматичний фактчекінг. ШІ-системи здатні перевіряти факти в реальному часі, знижуючи ризик поширення фейкових новин і підвищуючи довіру до медіа. Це суттєво зміцнює репутацію ЗМІ як надійних джерел інформації.

Ще один важливий напрям, який був виявлений – оптимізація контенту. Завдяки алгоритмам персоналізації ШІ дозволяє адаптувати новини до інтересів кожного окремого користувача. Системи аналізують поведінку аудиторії, пропонуючи релевантний контент, що підвищує залученість і поліпшує користувацький досвід. Крім того, ШІ допомагає оптимізувати тексти для пошукових систем, покращуючи їхню видимість і охоплення, що сприяє зростанню аудиторії [40; 47; 57].

Наступний приклад - взаємодія з аудиторією. Штучний інтелект радикально змінює взаємодію медіа з аудиторією, зокрема через використання чат-ботів та віртуальних помічників. Ці технології автоматизують процеси спілкування з читачами, дозволяючи швидко відповідати на запитання, надавати релевантну

інформацію та сприяти взаємодії без залучення людини. Чат-боти здатні працювати цілодобово, забезпечуючи постійну комунікацію з аудиторією, що значно підвищує рівень залучення та взаємодії користувачів із медіаресурсами. Також, за допомогою алгоритмів штучного інтелекту, можна здійснювати модерацію контенту. Системи ШІ автоматично виявляють і видаляють образливі, агресивні коментарі або спам, покращуючи атмосферу на платформах і підтримуючи здорові обговорення. Це дозволяє медіа зберігати високий рівень якості контенту та взаємодії між користувачами [9; 58].

Також застосування штучного інтелекту значно оптимізує багато внутрішніх процесів медіаорганізацій. Одним із прикладів є транскрипція та розшифровка: медіа активно використовують інструменти ШІ для автоматичного перетворення аудіо- чи відеофайлів в текстовий формат. Це економить значний час журналістів, особливо при роботі з інтерв'ю та великими обсягами матеріалів. ШІ також допомагає в управлінні контентом, автоматизуючи такі процеси, як пошук інформаційних джерел, перевірка достовірності фактів, а також виконання адміністративних завдань, зокрема формування стандартних договорів і документів. Всі ці функції дозволяють зменшити навантаження на персонал і прискорити процеси обробки матеріалів, що дозволяє медіа зосередитися на створенні більш цінного і глибокого контенту [40; 57].

Впровадження штучного інтелекту в медіасферу приносить значні переваги, однак також супроводжується низкою етичних викликів, які потребують обговорення та уважного підходу. Одним із найбільш актуальних питань є правдивість інформації, що створюється або обробляється за допомогою ШІ. Алгоритми здатні генерувати текст, обробляти великі обсяги даних або автоматизувати написання новин, однак, через їхню залежність від заздалегідь заданих моделей та алгоритмів, ці матеріали можуть містити неточності або навіть бути маніпулятивними. Наприклад, система, яка генерує новини про економічні

події, може надавати обмежену або спрощену інформацію, що не відображає всієї складності ситуації.

Крім того, алгоритми, які працюють із великими масивами даних, можуть витягувати інформацію із неперевірених або ненадійних джерел, що може призвести до поширення дезінформації. Це особливо стосується новин, що стосуються політики або інших чутливих тем, де навіть невеликі неточності можуть мати серйозні наслідки. Тому медіаорганізації повинні застосовувати механізми контролю якості для перевірки якості контенту, що створюється або змінюється за допомогою ШІ, а також забезпечувати аудит контенту для виявлення можливих помилок або маніпуляцій. Залучення людини до процесу перевірки та коригування таких матеріалів може допомогти забезпечити етичні стандарти в роботі з автоматизованим контентом.

Іншим важливим етичним аспектом є прозорість використання технологій ШІ. З огляду на те, що алгоритми можуть створювати контент без безпосереднього втручання людини, необхідно чітко інформувати аудиторію про те, що вони мають справу з матеріалом, створеним або модифікованим за допомогою штучного інтелекту. Це дозволяє не лише підвищити довіру до медіа, але й забезпечити справедливий доступ до інформації. Без такої прозорості може виникнути ризик маніпуляцій, коли користувачі не будуть знати, що певна новина або стаття сформовані алгоритмами, а не людьми, що може знизити рівень довіри до джерела інформації [28].

Аналізуючи використання штучного інтелекту в медіа, одним із ключових аспектів є забезпечення прозорості та дотримання етичних норм. Якщо контент створено автоматизовано за допомогою ШІ, медіа мають відповідно маркувати такі матеріали, наприклад, позначкою «створено штучним інтелектом» або пояснювати, які алгоритми були залучені до його генерації. Такий підхід сприяє усвідомленому

сприйняттю інформації аудиторією, знижує ризик маніпуляцій і підвищує рівень довіри до джерела.

Прозорість у використанні ШІ не обмежується лише розкриттям технологічного походження матеріалів. Йдеться також про необхідність розробки й впровадження чіткої етичної політики в межах редакційної практики. Це включає створення стандартів для алгоритмів, які відповідають за генерацію новин, механізмів перевірки фактів та запобігання використанню ШІ як інструменту поширення дезінформації або ідеологічно заангажованого контенту.

Тобто етичне використання ШІ в журналістиці має ґрунтуватися не лише на технологічних можливостях, а й на відповідальному управлінні цими технологіями. Необхідно впроваджувати практики, що забезпечують достовірність інформації, прозорість редакційних процесів і захист медіа-середовища від потенційних маніпуляцій, які можуть підірвати довіру до журналістики як інституту.

Отже, штучний інтелект відкриває для медіасфери нові можливості, але для його успішного застосування важливо дотримуватись етичних принципів і професійних норм, забезпечуючи відповідальне використання технологій у створенні та поширенні контенту.

1.3. Світовий досвід регулювання використання ШІ у медіа

Регулювання використання штучного інтелекту в медіа стає важливою темою у зв'язку з його швидким розвитком. Країни світу розробляють різні правові та етичні механізми для контролю за застосуванням ШІ, зокрема в аспектах достовірності інформації, прозорості алгоритмів і боротьби з дезінформацією. Вивчення світового досвіду дозволяє створити ефективні стратегії для забезпечення етичних стандартів та належного регулювання цієї технології в медіасфері.

Ми відібрали ряд країн та союзів, які на нашу думку роблять значний вклад у розвиток ШІ в медіа, такі як: Європейський Союз, США, Китай, Канада, Естонія та Данія.

1. Європейський Союз.

У серпні 2024 року Європейський Союз запровадив перший у світі комплексний законодавчий акт щодо штучного інтелекту – EU AI Act. Цей закон має на меті сприяти розвитку надійного та етичного ШІ в Європі, забезпечуючи при цьому захист основних прав людини та відповідність етичним стандартам. Закон встановлює чіткі правила для регулювання використання технологій ШІ, класифікуючи їх за рівнем потенційного ризику для суспільства.

По-перше, неприйнятний ризик: це такі системи ШІ, які є занадто небезпечними для використання, зокрема ті, що можуть загрожувати безпеці чи правам людини (наприклад, системи для автоматичного управління зброєю або масовим спостереженням).

По-друге, високий ризик: системи, що мають значний вплив на життя людей, зокрема в таких сферах, як охорона здоров'я, транспорт або фінансові послуги. Вони підлягають суворим вимогам щодо прозорості, безпеки, а також належного моніторингу їх діяльності.

По-третє, обмежений ризик: цей рівень стосується технологій, що мають менший вплив, таких як чат-боти або персоналізовані рекламні системи. Для них є вимога щодо прозорості: користувачі повинні бути поінформовані про те, що вони взаємодіють з ШІ.

Цей підхід дозволяє ефективно контролювати різні типи технологій ШІ в медіасфері та інших секторах, підтримуючи баланс між інноваціями та етичними стандартами. EU AI Act встановлює основу для глобальних дискусій щодо безпеки та відповідальності у використанні штучного інтелекту, сприяючи розвитку довіри та збереженню прав людини у цифрову епоху [10; 18].

Естонія активно розвиває регулювання використання штучного інтелекту (ШІ), спираючись на європейські норми та власні ініціативи. Основні аспекти естонського підходу включають національну стратегію розвитку ШІ, яка фокусується на етичному, безпечному та ефективному використанні технологій, зокрема в медіасфері. Важливими напрямками є підвищення обізнаності, етичні норми та захист прав людини.

Естонія активно підтримує ініціативи ЄС, зокрема розробку загальних стандартів для регулювання ШІ, що включають класифікацію ризиків та прозорість алгоритмів. У державному управлінні ШІ використовують для автоматизації перевірок та покращення доступності інформації, що робить країну лідером у цифровізації.

Проте є критика щодо недостатньої уваги до етичних аспектів, зокрема в питаннях дезінформації та приватності. Загалом, Естонія демонструє прагнення до інтеграції етичних стандартів у технологічний розвиток, одночасно підтримуючи співпрацю з ЄС у створенні правового поля для ШІ [59].

Досвід Данії в регулюванні використання штучного інтелекту (ШІ) у медіасфері демонструє активну участь країни як на міжнародному рівні, так і через власні національні стратегії. Данія займає провідні позиції серед країн, що розвивають і впроваджують ШІ, активно інтегруючи ці технології в різні сфери суспільного життя.

Країна активно сприяє розробці та імплементації європейських стандартів регулювання ШІ, підтримуючи ініціативи Європейського Союзу щодо етичного та безпечного використання цих технологій. Одним із важливих аспектів регулювання ШІ в медіасфері є саморегулювання галузі, де медіа та журналісти відіграють важливу роль у розробці та оновленні стандартів відповідального використання ШІ.

Ці стандарти ґрунтуються на принципах поваги до прав людини, демократії та верховенства права, що забезпечує етичну основу для застосування технологій у

медіа. Данія демонструє, як ефективно поєднувати національні ініціативи з міжнародними стандартами для забезпечення безпеки та етики в використанні ШІ [1].

2. Сполучені Штати Америки.

У Сполучених Штатах Америки регулювання штучного інтелекту здійснюється переважно на рівні окремих штатів, що дозволяє кожному штату розробляти власні ініціативи та закони, спрямовані на контроль використання ШІ. Каліфорнія є одним з лідерів у цій сфері. Влада штату активно працює над законодавчими ініціативами, які включають вимоги до прозорості використання ШІ, особливо в медіа, щоб забезпечити чітке розуміння, як і чому алгоритми взаємодіють з користувачами. Одним із важливих аспектів є забезпечення відповідальності при використанні штучного інтелекту, зокрема, щодо поширення інформації, щоб уникнути негативних наслідків, таких як дезінформація. Каліфорнія прагне створити правові механізми, які дозволять контролювати негативні соціальні ефекти від використання ШІ, захищаючи права споживачів і підтримуючи справедливість в інформаційному просторі.

У жовтні 2022 року Білого дому було опубліковано проєкт «Білля про права штучного інтелекту», що покликаний стати орієнтиром для відповідального використання ШІ в США. Документ визначає п'ять основних принципів, які мають застосовуватися під час розробки та використання автоматизованих систем ШІ.

Ці принципи застосовуються до автоматизованих систем, які можуть значно впливати на права громадян. Вони є обов'язковими для державних систем, в той час, як для приватних компаній вони є рекомендаційними [30; 52].

3. Китай.

Китай активно впроваджує регулювання використання штучного інтелекту, особливо в контексті створення та використання синтетичних медіа, таких як глибокі фейки (deepfakes). З 10 січня 2023 року в Китаї набули чинності Положення

про адміністрування глибокого синтезу інформаційних послуг на основі Інтернету. Ці правила зобов'язують компанії, що створюють контент за допомогою штучного інтелекту, чітко ідентифікувати користувачів та вказувати на те, що контент є результатом використання ШІ.

Таким чином, китайський уряд намагається уникнути маніпуляцій із зображеннями та інформацією, захищаючи громадян від фальсифікацій і забезпечуючи прозорість в медіапросторі. Ці правила також ставлять за мету посилення контролю за поширенням дезінформації та маніпуляцій в онлайн-просторі, зокрема в контексті політичних і соціальних питань [30].

4. Канада.

Канада активно розробляє законодавчі ініціативи для регулювання використання штучного інтелекту (ШІ) у медіасфері, враховуючи зростаючі виклики, пов'язані з етикою, конфіденційністю та безпекою. Основним документом, що формує канадський підхід, є законопроект С-27, представлений урядом у червні 2022 року. Він включає Закон про штучний інтелект і дані (AIDA), який має на меті встановлення єдиних стандартів для розробки та використання ШІ в країні. Основні положення цього законопроекту включають вимоги до прозорості використання алгоритмів та даних, що застосовуються для навчання ШІ, заборону на дискримінацію і встановлення стандартів безпеки для захисту персональних даних. Окрім цього, AIDA передбачає обов'язок шифрувати та деідентифікувати персональні дані, що використовуються для навчання моделей [21; 30].

Канада вже має чинний Закон про захист персональної інформації та електронні документи (PIPEDA), ухвалений у 2000 році, який регулює використання особистої інформації в комерційному секторі. Однак із розвитком технологій і збільшенням ролі ШІ виникла необхідність оновлення цього законодавства, що і стало основою для AIDA.

Крім того, Канада активно сприяє міжнародній співпраці в регулюванні ШІ. У 2018 році Канада та Франція уклали угоду щодо створення міжнародної групи, яка об'єднає експертів з урядів, бізнесу та громадянського суспільства для розробки загальних правил для технологій ШІ на глобальному рівні.

Попри прогресивний підхід, законопроект AIDA викликав критику, зокрема з боку правозахисників, які вказують на те, що акцент у законодавстві ставиться на економічні та комерційні аспекти ШІ, а питання захисту прав людини можуть бути недостатньо враховані. Це підкреслює необхідність балансування між інноваціями та етичними стандартами.

Загалом, Канада демонструє активний підхід до регулювання ШІ в медіасфері, вводячи нові законодавчі ініціативи та зміцнюючи міжнародну співпрацю. Закон AIDA є важливим кроком у забезпеченні етичного та безпечного використання ШІ, однак необхідно продовжувати діалог щодо захисту прав людини в цій сфері [21; 42].

Таким чином, світовий досвід регулювання використання штучного інтелекту у медіасфері демонструє активне впровадження етичних норм, прозорості та безпеки в застосуванні цих технологій. Європейський Союз, США, Китай, Канада, Естонія та Данія активно розробляють національні стратегії та підтримують міжнародні ініціативи для забезпечення відповідального використання ШІ. Основні принципи регулювання включають захист прав людини, боротьбу з дискримінацією та дезінформацією, а також забезпечення конфіденційності даних. При цьому важливо збалансувати інноваційний розвиток з етичними стандартами, що дозволить мінімізувати ризики та максимізувати користь від застосування ШІ в медіа.

РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА

2.1. Аналіз чинного законодавства України щодо ШІ та медіа

У контексті стрімкого розвитку технологій штучного інтелекту та їх інтеграції в медіасферу постає необхідність чіткого правового регулювання. Українське законодавство щодо штучного інтелекту (ШІ) наразі перебуває на стадії активного формування. Попри відсутність комплексної законодавчої бази, уже здійснено кілька важливих кроків, спрямованих на створення правових і інституційних засад для регулювання цієї сфери. Наявні документи свідчать про зацікавленість держави у розвитку ШІ відповідно до міжнародних стандартів та водночас вказують на низку викликів, пов'язаних з імплементацією новітніх технологій у медіапростір [23].

Одним із перших стратегічних документів стала Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні до 2030 року, схвалена Кабінетом Міністрів у 2020 році. У ній окреслено базові поняття, цілі, принципи та основні завдання, пов'язані з розвитком і впровадженням ШІ [39]. Визначено, що штучний інтелект – це організована сукупність інформаційних технологій, здатна виконувати складні когнітивні завдання, моделювати процеси прийняття рішень, створювати алгоритми обробки інформації та бази знань. Концепція також передбачає створення національної екосистеми розвитку ШІ з урахуванням етичних, правових та безпекових аспектів [2; 4].

У жовтні 2023 року в Україні було представлено Дорожню карту з регулювання штучного інтелекту, яка стала одним із ключових кроків у формуванні національної політики у сфері ШІ. Документ розроблено Міністерством цифрової трансформації на основі bottom-up підходу – тобто з акцентом на активне залучення

громадянського суспільства, бізнесу та освітніх установ до формування нормативних рамок. Такий підхід передбачає, що перш ніж запроваджувати жорстке державне регулювання, суспільство має бути підготовленим до відповідального використання ШІ, що включає цифрову освіту, правову обізнаність і розвиток етичної культури в цій сфері [14].

Згідно з Дорожньою картою, українське законодавство поступово наблизитиметься до європейських стандартів. Зокрема, планується імплементація положень Європейського Закону про штучний інтелект (EU AI Act), який визначає рівні ризику використання ШІ та встановлює вимоги до прозорості, безпеки й відповідальності [59]. Очікується, що гармонізація з європейським підходом стане важливою умовою цифрової євроінтеграції України, відкриваючи нові можливості для технологічного співробітництва та захисту прав користувачів у цифровому середовищі.

У межах реалізації положень Дорожньої карти, на початку 2024 року було оприлюднено Рекомендації з відповідального використання ШІ в медіа. Цей документ має практичне спрямування й адресований передусім медіапрактикам, редакціям та журналістам. У ньому містяться інструкції щодо впровадження ШІ у редакційні процеси, зокрема в контент-менеджмент, фактчекінг, персоналізацію новин, автоматизацію рутинних завдань. Окремо розглядаються питання розмежування авторського контенту та матеріалів, згенерованих неймережами, а також рекомендації щодо саморегуляції в разі використання ШІ в журналістській діяльності. Значна увага приділена етичному використанню технологій, захисту персональних даних та прозорості алгоритмічних рішень [40].

Крім того, Міністерство цифрової трансформації ініціювало розробку інструктивно-методичних рекомендацій щодо використання ШІ в закладах загальної середньої освіти. Ці рекомендації, засновані на провідному міжнародному досвіді, мають на меті ознайомити освітянську спільноту з безпечним і ефективним

впровадженням ШІ у навчальний процес. У них зібрані поради для вчителів і учнів щодо роботи з генеративними моделями, захисту персональних даних, а також принципів академічної доброчесності при використанні штучного інтелекту в освітньому контексті.

У червні 2024 року Міністерство цифрової трансформації України презентувало «Білу книгу з регулювання ШІ в Україні: бачення Мінцифри» – аналітичний документ, що окреслює стратегічний шлях впровадження регулювання штучного інтелекту в Україні. Цей документ є важливим кроком на шляху формування правового середовища для розвитку ШІ, і він пропонує конкретні кроки для інтеграції технологій ШІ в українське законодавство.

Одним із ключових моментів, що обговорюються у Білій книзі, є питання залучення українських громадських організацій (ГО) до виконання ролі Trusted Flagger – довіреного спостерігача. Ці організації матимуть важливу місію у фільтрації скарг на порушення користувацьких умов великих платформ ШІ, зокрема тих, що стосуються порушень прав людини. Це стосується випадків, коли використання технологій штучного інтелекту може призвести до порушення основоположних прав і свобод громадян, таких як порушення приватності, дискримінація, маніпулювання даними тощо [4].

Залучення ГО до цього процесу не лише підвищить рівень прозорості у сфері використання ШІ, але й забезпечить більш ефективну громадську перевірку алгоритмів, що використовуються на найбільших платформах. Це сприятиме створенню більш етичних та відповідальних умов для впровадження ШІ в медіа, соціальні мережі та інші цифрові середовища.

Документ також окреслює подальші кроки, спрямовані на розвиток національного законодавства щодо ШІ, зокрема з огляду на забезпечення захисту прав людини у контексті використання передових технологій, що є важливим аспектом відповідно до міжнародних стандартів прав людини [4, с. 19-20].

Також зазначимо, що законодавче регулювання медіа в Україні зазнало значних змін з набуттям чинності Закону України «Про медіа» №2849-ІХ, який набрав чинності 31 березня 2023 року. Цей закон став важливим етапом у модернізації національного інформаційного простору, об'єднавши різні норми, що раніше регулювали окремі види медіа, такі як телебачення, радіомовлення, друковані засоби масової інформації та інформаційні агентства. Завдяки цьому був створений єдиний правовий механізм, що охоплює всі форми медіа, включаючи новітні онлайн-ресурси. Це є важливим кроком для адаптації національного законодавства до реалій цифрової ери, коли традиційні медіа поступово інтегруються з новими технологіями та формами інформаційного обміну [37].

Одним з основних нововведень Закону «Про медіа» є розширення повноважень Національної ради з питань телебачення та радіомовлення (Нацрада). Якщо раніше вона займалася регулюванням лише традиційних видів медіа, то тепер її функції включають також реєстрацію онлайн-видань та друкованих медіа. Це важливе доповнення, оскільки воно дає змогу контролювати та координувати роботу інтернет-ЗМІ, що є особливо актуальним в умовах сучасних інформаційних потоків. Крім того, Нацрада отримала право скасовувати реєстрацію медіа або припиняти їх діяльність у разі порушень, зокрема поширення мови ворожнечі, дискримінаційних матеріалів або подання неправдивої інформації про структуру власності. Такий підхід забезпечує більшу прозорість і контроль за інформаційним простором.

Закон також передбачає введення механізму співрегулювання медіа, що означає поєднання державного контролю та саморегулювання самими медіа. Це дозволяє не тільки забезпечити належний рівень контролю за діяльністю медіа, але й заохочує медіа до розробки внутрішніх стандартів етики, управління контентом і дотримання високих журналістських стандартів. Співрегулювання є особливо важливим у контексті нових медіа, де ролі держави та самих медіа повинні

взаємодіяти, щоб мінімізувати вплив на свободу слова та водночас забезпечити належну відповідальність за інформацію, що поширюється.

Однією з важливих частин цього закону є увага до мовної політики. Закон встановлює обов'язкову квоту для української мови на телебаченні в розмірі 90% з 1 січня 2024 року. Це є важливим кроком у захисті української мови в інформаційному просторі країни. Для медіа, що працюють на території України, ця вимога ставить чіткі рамки щодо використання державної мови у програмному контенті. Однак, до 17 липня 2024 року дозволялося тимчасове використання недержавної мови в окремих випадках, що надає певну гнучкість, але з певними обмеженнями [37].

Закон «Про медіа» також чітко регулює систему відповідальності за порушення медійного законодавства. Порушення класифікуються на незначні, значні та грубі, що дозволяє застосовувати різні рівні покарань – від штрафів до анулювання ліцензій. Така система допомагає забезпечити чіткий і справедливий підхід до покарань, залежно від серйозності порушення, і дає змогу забезпечити більш ефективний контроль за діяльністю медіа.

Особливу увагу варто звернути на впровадження вимог щодо реєстрації медіа під час воєнного стану. Закон встановлює обов'язкову реєстрацію для всіх медіа, в тому числі для онлайн-ресурсів, що раніше не завжди підпадали під регулювання. Окрім цього, у зв'язку з вимогами безпеки, всі медіа повинні були до 30 вересня 2023 року оновити інформацію про свою структуру власності відповідно до нових вимог, що дозволяє забезпечити більшу прозорість у медійній сфері.

Загалом, Закон «Про медіа» створює сучасну правову рамку для функціонування медіа в Україні, що дозволяє більш ефективно захищати інформаційний простір країни в умовах гібридних загроз, технологічних змін і швидкого розвитку цифрових технологій. Він є важливим кроком у напрямку до європейської інтеграції та встановлення європейських стандартів у медіапросторі

України, забезпечуючи при цьому необхідний баланс між свободою слова та відповідальністю медіа [37].

Водночас, в українському правовому полі контент, створений із використанням ШІ, вже визнається об'єктом авторського права відповідно до статті 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права», що закріплює можливість охорони інтелектуального продукту, незалежно від інструментів його створення [35].

Діяльність штучного інтелекту в Україні регулюється положеннями Закону «Про захист персональних даних», який охоплює автоматизовані процеси збору, зберігання та обробки персональної інформації. Це має ключове значення для гарантування конфіденційності, безпеки даних та дотримання прав громадян у цифровому середовищі [36].

«Станом на 2025 рік чинне законодавство України не містить спеціального правового регулювання штучного інтелекту в медіа. Наявні норми є фрагментарними й не охоплюють ключові аспекти, як-от відповідальність за ШІ-контент, маркування автоматизованих матеріалів, чи захист авторських прав. Україна поки що базується на загальних положеннях законів про авторське право, персональні дані та свободу слова, які не враховують технологічної специфіки ШІ. Це створює правовий вакуум, який може бути використаний для поширення дезінформації, порушення приватності та етичних норм у журналістиці. Водночас відсутність інституційного нагляду та чітких стандартів прозорості значно ускладнює регулювання цієї сфери. Необхідне негайне оновлення нормативної бази – з урахуванням досвіду ЄС, зокрема положень AI Act.» [58].

Підсумовуючи аналіз чинного законодавства України щодо штучного інтелекту та медіа, можна констатувати, що країна зробила суттєвий крок у напрямку формування правової бази для регулювання цих технологій. Прийняття Закону України «Про медіа» у 2023 році створило єдину правову основу для

медіасектора, а також підвищило вимоги до використання штучного інтелекту в медіапросторі, включаючи етичні норми та співрегулювання. У рамках законодавчих ініціатив було прийнято низку важливих документів, таких як Концепція розвитку ШІ та Дорожня карта з регулювання, що передбачають інтеграцію міжнародних стандартів та формування механізмів захисту від ризиків, пов'язаних із застосуванням ШІ в медіа. Водночас досягнення в регулюванні є лише першим етапом, і для досягнення повноцінного правового та етичного контролю необхідна подальша робота, врахування міжнародного досвіду та адаптація до швидко змінюваного технологічного ландшафту.

2.2. Політики українських медіа щодо використання ШІ: виклики та практика

У процесі аналізу впровадження штучного інтелекту (ШІ) в українські медіа спостерігається поступова, але стійка тенденція до технологічної трансформації редакційної діяльності. Згідно з результатами дослідження, проведеного Інститутом масової інформації (ІМІ), на постійній основі інструменти ШІ використовують 22% українських редакцій. Це свідчить про те, що ШІ вже не є новацією, а починає інтегруватися в повсякденну журналістську практику, зокрема у сфері створення текстів, монтажу відео, транскрибування інтерв'ю, автоматичного перекладу та корекції текстів.

Впровадження ШІ супроводжується низкою суперечливих оцінок і стриманістю з боку частини журналістів. Зокрема, 28% респондентів вказують на пріоритетність людської індивідуальності, вважаючи, що саме людина забезпечує унікальність і глибину контенту. Ще 25% демонструють технологічну невідповідність, зазначаючи нестачу знань або інструментів для роботи з ШІ. Крім того, 19% опитаних висловлюють занепокоєння щодо точності ШІ та ризиків

дезінформації, що може бути спричинена помилками алгоритмів або відсутністю контекстного розуміння. Також фіксуються побоювання стосовно плагіату (9%) і загальної якості автоматично згенерованого контенту (ще 9%).

Попри це, значна частина українських редакцій уже активно інтегрує інструменти ШІ для вирішення конкретних завдань. Найчастіше ці технології використовуються для розшифровки інтерв'ю (62%), що дозволяє зменшити часові витрати на рутинну обробку аудіо- та відеоматеріалів. ШІ також допомагає у створенні візуального контенту (31%), автоматичному редагуванні текстів (21%), генерації заголовків і лідів (19%) та адаптації матеріалів для різних платформ (17%). Ці дані демонструють, що ШІ сприймається не лише як інструмент автоматизації, а й як засіб оптимізації творчих і аналітичних процесів у журналістиці.

Тобто на сучасному етапі розвитку медіа ШІ не розглядається як загроза повної заміни журналістів, а радше як допоміжний інструмент, який дозволяє оптимізувати рутинні процеси й звільнити ресурс для глибшого аналізу, інтерпретації та креативного підходу. Поступове зростання обізнаності про функціональні можливості ШІ, а також формування етичних стандартів його використання, можуть стати ключовими чинниками у подальшій трансформації української медіасфери в умовах цифрової доби [16; 27].

Однак, як зазначили респонденти, не всі медіа мають доступ до повного спектра інструментів ШІ. У своїх відкритих відповідях вони зазначили, що їм бракує інструментів для управління контентом на сайтах (адмінпанелях), зокрема для автоматизації адміністративних функцій. Це, на їхню думку, лише фінансове питання, яке потребує вирішення. Також медійники вказали на потребу вдосконалення інструментів, що допомагають створювати колажі або точно визначати фейки та дезінформацію. Вони вважають, що ці функції можуть суттєво поліпшити якість і точність контенту.

Деякі респонденти також зазначили, що є інструменти, які вже готові до використання, але не всі медійники про них інформовані. До таких інструментів відносяться, зокрема, системи для автоматичної розшифровки аудіозаписів, покращення SEO, озвучування відео за допомогою тексту та накладання субтитрів на відео.

Загалом, ставлення журналістів до використання штучного інтелекту можна вважати позитивним. Оскільки ШІ здатен полегшити рутинні задачі, журналісти та редактори зазначають, що це дозволяє їм зосередитися на більш творчих аспектах роботи, таких як аналіз та створення глибоких матеріалів. ШІ також допомагає прискорити процеси редагування, перекладу та створення контенту, що важливо в умовах швидкозмінного медіапейзажу [65].

Проте серед опитаних є й ті, хто висловлюється скептично щодо повного використання ШІ. Зокрема, деякі журналісти засуджують автоматичне створення текстів, адже вони вважають, що такий контент не здатен замінити людську інтуїцію та аналітику. Крім того, є занепокоєння з приводу використання ШІ для створення візуального контенту, зокрема через невизначену якість та відсутність авторського підходу.

Згідно з результатами опитування, 74% опитаних, які використовують інструменти ШІ, зазначили, що регулярно застосовують ChatGPT для написання текстів або редагування матеріалів. Оцінка роботизованої допомоги в середньому становить 3,7 з 5 балів, що вказує на досить позитивне ставлення медійників до цих інструментів, хоча й залишаються певні побоювання щодо їхніх обмежень та ефективності у деяких аспектах роботи.

Водночас 19% респондентів зізналися, що через використання ШІ вони отримали неправильну інформацію, що призвело до помилок у матеріалах. Це ще раз підкреслює важливість людського контролю за процесом створення контенту, навіть коли ШІ активно використовується в редакціях [27].

Загалом, застосування ШІ в українських медіа є багатограним і варіативним, і вимагає обережного підходу та належного контролю для збереження якості та етики контенту.

Зі зростанням впливу штучного інтелекту на інформаційний простір дедалі актуальнішими стають питання етики, прозорості та регулювання його використання в медіасфері. В Україні вже сформовано кілька важливих ініціатив і рекомендацій, які мають на меті впорядкувати застосування ШІ в журналістиці та захистити як інтереси споживачів інформації, так і професійні стандарти медіа.

У січні 2024 року Міністерство цифрової трансформації України представило рекомендації щодо відповідального використання ШІ в медіа. Документ був створений як відповідь на стрімке зростання ролі ШІ в інформаційному виробництві, а також для адаптації міжнародного досвіду до українського контексту. Основна мета – допомогти редакціям впроваджувати ШІ без втрати довіри з боку аудиторії та без порушення етичних норм [11].

Серед ключових принципів, окреслених у рекомендаціях:

- Прозорість: користувачі повинні бути чітко поінформовані про те, що певний контент був згенерований або створений за участю ШІ.
- Розмежування авторського та автоматизованого контенту: слід чітко відокремлювати матеріали, створені журналістами, від тих, які повністю або частково створені за допомогою ШІ.
- Обов'язкове маркування ШІ-контенту: зокрема, у випадках використання генеративних моделей для текстів, зображень, відео чи аудіо.
- Перевага людського контролю: редакційні рішення, особливо ті, що стосуються чутливих або суспільно значущих тем, мають ухвалюватися людьми, а не автоматизованими системами [9; 10].

Ці рекомендації спрямовані на мінімізацію ризиків дезінформації, маніпуляцій та втрати довіри до медіа.

Використання ШІ у створенні журналістського контенту має відповідати нормам Кодексу етики українського журналіста, який базується на таких основоположних цінностях, як:

- Правдивість і точність: журналіст несе відповідальність за перевірку фактів, навіть якщо первинний текст створений ШІ.
- Неупередженість і незалежність: автоматизовані інструменти не повинні використовуватись для створення маніпулятивного чи пропагандистського контенту.
- Прозорість перед аудиторією: якщо ШІ допомагав у створенні матеріалу, про це варто повідомити відкрито [10; 19; 24].

Кодекс етики також підкреслює, що жодна технологія не може повністю замінити журналіста, який відповідає за контент морально, професійно та юридично.

Національна рада з питань телебачення і радіомовлення також долучається до розробки регуляторних засад використання ШІ в інформаційному просторі. Вона надає рекомендації щодо маркування матеріалів, створених із використанням штучного інтелекту, особливо в телевізійних і радіопередачах. Така політика покликана запобігти введенню в оману глядачів і слухачів та забезпечити їхнє право на доступ до достовірної, перевіреної інформації.

Крім того, Нацрада веде дискусію щодо розширення повноважень у сфері нагляду за етичним використанням ШІ у мовленні, зокрема у контексті виборчих кампаній, політичної реклами та захисту вразливих груп населення від маніпуляцій [10].

У результаті аналізу даних ми виявили конкретні документи та нормативні рекомендації щодо використання ШІ в медіа.

У січні 2024 року Міністерство цифрової трансформації України опублікувало спеціальні рекомендації для журналістів та редакцій, які активно або частково використовують штучний інтелект у своїй роботі. Документ містить:

- Критерії вибору безпечних і прозорих систем ШІ, орієнтованих на журналістську діяльність;
- Алгоритм оцінки етичності та правдивості контенту, створеного за участю ШІ;
- Рекомендації щодо обов'язкового маркування ШІ-згенерованих матеріалів;

Наполягання на збереженні редакційної відповідальності людини – остаточні рішення щодо публікації контенту мають ухвалюватися журналістами або редакторами, а не алгоритмами.

Цей документ адаптує міжнародні підходи (зокрема практики ЄС та ЮНЕСКО) до українських реалій, закладаючи підґрунтя для формування культури безпечного й прозорого використання новітніх технологій у ЗМІ [41].

У 2023 році Мінцифри презентувало триступеневу Дорожню карту розвитку державної політики у сфері ШІ. Серед ключових положень документа:

- Адаптація принципів Європейського закону про штучний інтелект (AI Act) до українського нормативного поля;
- Запровадження рівнів ризику використання ШІ (низький, середній, високий) відповідно до типу задач і контексту використання;
- Поступове впровадження механізмів сертифікації, аудиту та прозорості для систем, які застосовуються в публічному секторі, в тому числі – в медіа.

Метою документа є не лише гармонізація українського законодавства з європейським, а й створення правових гарантій безпеки для користувачів інформаційного контенту, зокрема в умовах війни та гібридних загроз [14].

Хоча в Україні наразі не існує окремого закону, який би регулював штучний інтелект саме в контексті медіа, існуючі нормативні акти вже накладають низку обмежень і зобов'язань на користувачів таких технологій:

Закон України «Про захист персональних даних»: використання ШІ для аналізу, збирання або обробки персональної інформації має відбуватися із дотриманням принципів конфіденційності, прозорості та правомірної згоди суб'єкта даних [36];

Закон України «Про авторське право і суміжні права»: контент, створений за участю ШІ, повинен відповідати вимогам щодо захисту інтелектуальної власності. У разі використання чужих матеріалів (текстів, зображень, відео), згенерованих алгоритмами, зберігається відповідальність за порушення авторського права [35];

Цивільний та кримінальний кодекси: у випадках, коли ШІ використовується для маніпуляцій, дезінформації чи поширення неправдивих даних – застосовуються загальні норми відповідальності за шкоду, заподіяну контентом.

Ми з'ясували, що окремі провідні українські медіа вже почали активно впроваджувати механізми саморегулювання у сфері використання штучного інтелекту, розробляючи власні редакційні політики, які мають на меті забезпечити етичність, прозорість і контроль над ШІ-інструментами. Це свідчить про усвідомлення не лише технологічних переваг, але й потенційних ризиків, пов'язаних із неконтрольованим використанням автоматизованих систем у процесі створення новинного контенту.

Для аналізу політик щодо використання штучного інтелекту були обрані медіа «Українська правда», Суспільне мовлення, 24 канал і Радіо Свобода як одні з найвпливовіших у сучасному українському інформаційному просторі. Вони охоплюють широкий спектр аудиторії, активно працюють у цифровому середовищі та мають різні форми власності. Такий вибір дозволяє простежити, як різні типи редакцій реагують на виклики, пов'язані з інтеграцією ШІ в журналістську

діяльність, і наскільки системно впроваджують етичні та професійні норми в умовах технологічних змін.

Зокрема, «Українська правда» оприлюднила редакційну політику щодо використання ШІ, яка містить чіткі правила, що регламентують допустимі межі застосування таких технологій. Основні акценти зроблено на прозорості походження контенту, відповідальності за його достовірність та обов'язковій участі людини на всіх ключових етапах – від генерації до остаточного редагування. Вказується, що матеріали, до створення яких було залучено ШІ, мають бути чітко марковані, а читач повинен мати змогу зрозуміти, що перед ним – продукт машинної генерації, а не людського авторства [44].

Аналогічні підходи проголошує і «Суспільне мовлення», яке публічно задекларувало основоположні принципи взаємодії з технологіями штучного інтелекту. У своїх комунікаціях представники Суспільного наголошують, що ШІ не може замінити редакційну відповідальність. Він розглядається виключно як допоміжний інструмент, що дозволяє підвищити ефективність роботи, однак остаточні редакційні рішення ухвалюються виключно людьми. Такий підхід відображає загальноєвропейську тенденцію: поєднувати інновації з дотриманням високих стандартів журналістської етики.

У Редакційному статуті НСТУ (редакція від 28.03.2024) зафіксовані окремі положення щодо використання штучного інтелекту (ШІ) у створенні контенту. Згідно з п. 2.2.9, усі матеріали – відео, фото, аудіо, скріншоти – мають бути автентичними. Застосування монтажу чи генеративного ШІ дозволене лише за умови, що це не вводить аудиторію в оману щодо змісту чи обставин.

Пункт 2.2.11 зобов'язує чітко маркувати архівні, інсценовані або згенеровані ШІ матеріали – як візуально, так і за допомогою озвучення, із зазначенням дати. Це спрямовано на підвищення прозорості та боротьбу з дезінформацією [40].

Водночас, у загальних регламентуючих документах НСТУ відсутня системна політика щодо впровадження чи використання ШІ в редакційній роботі. Немає положень про алгоритмічну відповідальність, автоматизацію процесів або етичні рамки для нових інструментів [22].

Таким чином, позиція Суспільного поки зосереджена переважно на етичних обмеженнях і маркуванні, без розробки цілісної стратегії щодо впровадження ШІ в журналістську діяльність.

Свою позицію щодо використання штучного інтелекту також сформував «24 канал», який вказує на необхідність людського контролю за ШІ-генерованим контентом. У редакційній практиці каналу передбачено заборону на автоматичне публікування новин без перевірки, а також створення внутрішніх протоколів, спрямованих на недопущення дезінформації, маніпуляцій або поширення неперевіраних даних, що можуть бути наслідком роботи алгоритмів [32].

Аналіз професійного кодексу журналіста «Радіо Свобода» та правил використання матеріалів «Української правди» засвідчує, що ці документи не містять жодних згадок про використання штучного інтелекту (ШІ). Попри активне впровадження технологій ШІ у глобальному медіасередовищі, провідні українські медіа поки що не закріпили чітких норм або етичних орієнтирів щодо їх використання [20; 34].

Така відсутність регуляції може мати кілька ризикованих наслідків:

Зниження довіри до медіа: використання згенерованих ШІ матеріалів без відповідного маркування або пояснення може призвести до дезінформації й втрати довіри з боку аудиторії.

Правова невизначеність: відсутність норм щодо відповідальності за публікацію ШІ-контенту ускладнює врегулювання спорів, зокрема щодо авторства, фактологічної достовірності чи маніпуляцій.

Етичні порушення: без чітких правил журналісти можуть несвідомо порушувати стандарти професії – наприклад, публікувати зображення або тексти, створені ШІ, як власні або без перевірки їх автентичності.

Відставання від міжнародних практик: глобальні медіа вже впроваджують політики прозорості щодо ШІ, ігнорування цього тренду може призвести до ізоляції українських медіа у світовому інформаційному просторі.

Ці приклади свідчать про усвідомлення українськими медіа як технологічних можливостей ШІ, так і пов'язаних з ним ризиків, а також про готовність брати на себе відповідальність у процесі впровадження новітніх технологій у журналістику. Водночас ці підходи поки що залишаються ініціативами окремих редакцій, оскільки на рівні держави відсутні єдині обов'язкові стандарти чи нормативи. Це підкреслює потребу в загальнодержавному врегулюванні питань використання ШІ в медіа з урахуванням як етичних, так і правових аспектів.

Попри ці ініціативи, залишається низка викликів. Відсутність єдиних стандартів та регулювань у сфері використання ШІ в медіа створює ризики щодо достовірності інформації, авторських прав та етичності контенту. Тому важливо продовжувати розробку та впровадження чітких політик і стандартів, які б забезпечували баланс між інноваціями та дотриманням журналістських стандартів [11].

Таким чином, політики українських медіа щодо використання штучного інтелекту перебувають на етапі активного формування та адаптації до нових технологічних реалій. Попри обмежену нормативну базу, вже існують перші рекомендації та дорожні карти, що окреслюють напрям відповідального використання ШІ. Головні виклики – це етичні ризики, потреба в маркуванні ШІ-контенту, загроза втрати журналістської ідентичності та брак технічної обізнаності. Водночас практика свідчить, що ШІ вже активно допомагає медіа автоматизувати рутинні завдання, аналізувати великі масиви даних та покращувати якість контенту.

У майбутньому ефективне поєднання людського контролю й алгоритмічної допомоги може стати основою сталого розвитку української журналістики в цифрову епоху.

2.3. Проблеми та етичні аспекти регулювання штучного інтелекту в медіапросторі України

Використання штучного інтелекту (ШІ) у медіасфері України відкриває нові можливості, але водночас супроводжується низкою викликів, що вимагають не лише технічної обізнаності, а й комплексного правового та етичного врегулювання. Ці виклики охоплюють як нормативну невизначеність, так і серйозні ризики, пов'язані з прозорістю, безпекою та довірою до журналістики.

Спершу зазначимо про правові та регуляторні виклики. Відсутність спеціалізованого законодавства. Наразі в Україні не існує окремого закону, який би регламентував використання ШІ у медіа. Чинні правові норми фрагментовані: положення, що стосуються авторських прав, персональних даних або прозорості у медіа, розподілені між низкою законів – зокрема, Законом України «Про медіа» [37] (2023), Законом «Про захист персональних даних» [36], Законом «Про рекламу» [38] та ін. Відсутність цілісного підходу створює прогалини у регулюванні відповідальності за потенційні зловживання ШІ – зокрема, у випадках автоматизованого створення неправдивого контенту або поширення дезінформації.

Ризики дезінформації та цифрових маніпуляцій. Інструменти ШІ, такі як генератори тексту або відео (включаючи deepfake-технології), можуть бути використані з метою маніпуляцій під час політичних кампаній або у періоди соціальних потрясінь.

Як зауважує членкиня Національної ради з питань телебачення і радіомовлення Олена Ніцко, приклади країн Східної Європи (зокрема Грузії та

Молдови) продемонстрували, як легко ШІ може бути задіяним для дестабілізації суспільства через масове створення фейкового контенту або автоматичну «розкрутку» дезінформації в соцмережах. Україна як держава, що веде інформаційну війну з росією, особливо вразлива до таких викликів [20].

Порушення конфіденційності та прав людини. Інструменти ШІ, що працюють з персональними даними, становлять серйозний виклик з точки погляду етики та закону. Йдеться не лише про потенційні витoki даних, а й про використання персональної інформації у рекламних або редакційних цілях без належної згоди. Особливо небезпечним є застосування технологій поведінкового таргетингу щодо дітей, що прямо суперечить вимогам Закону «Про рекламу» [38]. Водночас ефективного механізму контролю за дотриманням цих норм, особливо у випадках автоматизованого збору й аналізу даних, поки що не існує.

Швидка інтеграція штучного інтелекту в роботу медіа не лише відкриває нові можливості для автоматизації процесів, але й ставить перед журналістською спільнотою складні етичні запитання. Від прозорості до дискримінації – ось ключові аспекти, які потребують глибокого осмислення та чітких стандартів.

По-перше, прозорість і маркування контенту. На сьогодні незначна частина українських медіа маркують контент, створений із використанням ШІ, що створює ризик прихованого впливу на аудиторію. Відсутність обов'язкових вимог щодо ідентифікації згенерованих матеріалів знижує довіру до ЗМІ.

Як зазначає медіаекспертка Аліна Елевтерова, прозоре маркування має стати обов'язковою нормою, аби уникнути маніпуляцій і чітко розділяти людську творчість та машинну обробку [50].

По-друге, людський контроль і відповідальність. Все більше редакцій делегують ШІ завдання з генерації заголовків, текстів, перекладів чи редагування. Проте, за даними ІМІ, майже кожен п'ятий матеріал, створений за участю ШІ,

містить фактичні чи логічні помилки, що може призвести до поширення неточної або викривленої інформації.

Олексій Мінаков, політичний оглядач і медіааналітик, застерігає: «Журналістика потребує не лише швидкості, а й точності. ШІ може допомагати, але остаточне рішення має залишатися за людиною» [3].

По-третє, надзвичайно серйозною проблемою є дискримінація та алгоритмічна упередженість, яка притаманна багатьом системам штучного інтелекту. Оскільки такі моделі навчаються на масивних обсягах історичних даних, вони часто не лише відображають, а й підсилюють наявні соціальні упередження – щодо статі, раси, етнічної чи релігійної приналежності, соціального статусу, мови, культури тощо.

Це означає, що навіть у процесі автоматичного добору або створення контенту ШІ може неусвідомлено репродукувати дискримінаційні патерни чи викривлену подачу інформації, що потенційно загрожує об'єктивності медіа та порушує принципи етики, рівності та неупередженості, закріплені, зокрема, в Кодексі етики українського журналіста.

Особливо критичним є ризик неусвідомленого відтворення мови ворожнечі, яку алгоритм не здатен коректно розпізнати через відсутність культурного контексту, нюансів і чутливості до соціальних аспектів. Наприклад, при автоматичному створенні заголовків або коротких анотацій ШІ може використати формулювання, що стигматизують певні групи, або повторити стереотипні наративи, які вже були присутні в даних, на яких він навчався.

Швидкий розвиток технологій штучного інтелекту створює нові виклики для медіасфери, зокрема в питаннях етики, відповідальності та безпеки. Водночас в Україні поступово формуються засади для врегулювання цих процесів, з орієнтацією на європейські підходи та міжнародні практики [34].

Як було зазначено, Мінцифри представило рекомендації щодо відповідального використання ШІ у сфері медіа, які стали першим офіційним кроком до етичного врегулювання технології.

Ініціативи співрегулювання з Нацрадою. Національна рада з питань телебачення та радіомовлення виступає за створення Кодексу використання ШІ у медіа, який передбачає партнерство між державою, галузевими організаціями та ЗМІ. Такий документ допоможе виробити єдині правила гри на ринку, включаючи механізми моніторингу та відповідальності за зловживання.

Євроінтеграційні процеси та AI Act. Україна планує імплементувати положення Європейського AI Act – ключового документа ЄС у сфері штучного інтелекту, який класифікує ШІ-системи за рівнями ризику (низький, середній, високий) та встановлює жорсткі вимоги до прозорості, безпеки та етики для високоризикових рішень [59].

У межах адаптації європейських стандартів в Україні також запущено AI Sandbox – спеціальний простір для тестування інновацій під державним наглядом із мінімальним регуляторним тиском [20].

Попри окремі позитивні ініціативи, система регулювання ШІ в українських медіа залишається фрагментарною. Основні виклики пов'язані з відсутністю спеціального законодавства, швидкістю технологічних змін тощо.

Таким чином, регулювання штучного інтелекту в українському медіапросторі постає перед низкою викликів – від відсутності спеціалізованого законодавства до етичних ризиків, пов'язаних із дезінформацією, дискримінацією та непрозорістю. Водночас спостерігається поступ у вигляді рекомендацій державних органів та орієнтації на європейські стандарти.

Для ефективного врегулювання необхідні: оновлення нормативної бази, запровадження етичних стандартів, прозоре маркування ШІ-контенту та підвищення медіаграмотності як журналістів, так і споживачів інформації.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА

3.1. Ризики та загрози використання ШІ в журналістиці та способи їх мінімізації

Інтеграція штучного інтелекту (ШІ) в український медіапростір відкриває нові можливості для створення та поширення контенту, але водночас породжує низку проблем та етичних викликів. Однією з головних проблем є відсутність чіткого законодавчого регулювання використання ШІ в медіа. Наразі в Україні немає спеціальних законів, які б регулювали цю сферу, що створює правову невизначеність та потенційні ризики для прав людини та демократичних процесів. Використання ШІ може призвести до поширення дезінформації, створення діпфейків та маніпулятивного контенту, особливо під час виборчих кампаній. Ці технології можуть бути використані зловмисниками для впливу на громадську думку та підриву довіри до медіа.

Етичні аспекти використання ШІ в медіа також викликають занепокоєння. Питання авторства та відповідальності за контент, створений за допомогою ШІ, залишаються відкритими. Важливо визначити, хто несе відповідальність за можливі порушення, спричинені ШІ-генерованим контентом, та як забезпечити дотримання етичних стандартів журналістики [19].

У відповідь на ці виклики, Міністерство цифрової трансформації України та Національна рада з питань телебачення і радіомовлення розробили рекомендації щодо відповідального використання ШІ в медіа. Ці документи підкреслюють необхідність прозорості у використанні ШІ, розмежування авторського та згенерованого контенту, а також важливість людського контролю над процесами, пов'язаними з ШІ.

Однак, ці рекомендації мають лише консультативний характер і не є обов'язковими до виконання. Тому існує потреба в розробці та впровадженні законодавчих актів, які б регулювали використання ШІ в медіапросторі, враховуючи міжнародний досвід та стандарти. Зокрема, варто звернути увагу на європейський підхід до регулювання ШІ, який базується на принципах людиноцентричності та поваги до прав і свобод особи [5; 54].

Тобто для ефективного та етичного використання ШІ в українському медіапросторі необхідно:

- Розробити чітке законодавче регулювання, яке б враховувало особливості використання ШІ в медіа та захищало права громадян.
- Забезпечити прозорість процесів, пов'язаних із використанням ШІ, та інформувати аудиторію про застосування таких технологій.
- Встановити механізми відповідальності за контент, створений за допомогою ШІ, та визначити етичні стандарти його використання.
- Сприяти співпраці між державними органами, медіа та громадянським суспільством для напрацювання спільних підходів до регулювання ШІ.

Лише комплексний підхід, що поєднує законодавче регулювання, етичні норми та співпрацю всіх зацікавлених сторін, дозволить максимально використати потенціал ШІ в медіа та мінімізувати пов'язані з ним ризики [49].

Зазначимо про ризики використання штучного інтелекту в журналістиці:

По-перше, поширення дезінформації та фейків. Одним із найсерйозніших ризиків, пов'язаних з використанням штучного інтелекту, є його здатність генерувати контент, який не лише може бути недостовірним, а й маніпулятивним. ШІ здатен створювати текст, зображення, відео та інші мультимедійні матеріали, які зовні виглядають абсолютно правдоподібно, але насправді є повністю або частково брехливими. Завдяки алгоритмам глибокого навчання та нейронним мережам, ШІ може генерувати фальшиві новини, сфабриковані інтерв'ю або навіть

створювати фальшиві відео (deepfake), які складно відрізнити від реальних. Такий контент часто має на меті маніпулювати думкою людей або створювати дезінформаційні наративи, що можуть мати серйозні наслідки.

У контексті виборчих кампаній, кризових ситуацій чи соціальних конфліктів використання ШІ для створення фальшивих матеріалів може стати особливо небезпечним. Наприклад, створення deepfake-відео, де політики чи громадські діячі нібито говорять, чи роблять щось, що насправді не відбувалося, може мати суттєвий вплив на громадську думку та навіть на політичні процеси. Такий контент може бути використаний для дискредитації політичних опонентів, поширення паніки чи навіть для маніпулювання результатами виборів. В умовах кризових ситуацій або соціальних протестів фальшиві відео чи новини можуть загострити конфлікти та призвести до ескалації насильства чи соціальної нестабільності.

Через ці ризики, перевірка контенту, створеного за допомогою ШІ, стає надзвичайно важливою. Всі новини, особливо ті, що поширюються в умовах високої соціальної чи політичної напруги, повинні проходити ретельну перевірку фактів. Використання технологій фактчекінгу, автоматизованих систем для виявлення deepfake, а також залучення експертів для аналізу та перевірки таких матеріалів є необхідними кроками для мінімізації ризику поширення дезінформації та збереження довіри до медіа.

Важливо також зазначити, що впровадження міжнародних стандартів і практик боротьби з фейковими новинами, таких як програми з позначенням фальшивих матеріалів чи створення етичних кодексів для журналістів і медіакомпаній, є важливою частиною стратегії боротьби з цією проблемою [49].

По-друге, порушення авторських прав. Технології штучного інтелекту мають потужний потенціал для створення контенту, але ця здатність також порушує важливе питання про авторські права. ШІ може створювати матеріали, які базуються на вже наявних інтелектуальних продуктах, таких як тексти, зображення,

музика чи відео, без належної атрибуції чи дозволу від оригінальних авторів. Замість того щоб працювати з унікальними ідеями, ШІ може використовувати величезні масиви даних, включаючи твори, що належать третім особам, для навчання своїх моделей, що, своєю чергою, призводить до порушення авторських прав. Оскільки багато таких матеріалів обробляються автоматично, відсутність чіткого контролю та механізмів надання дозволів може призвести до серйозних юридичних та етичних суперечок.

Таке використання чужого контенту без відповідної атрибуції ставить під загрозу принципи авторського права та порушує права інтелектуальної власності. Це зокрема може включати як прямі порушення, коли ШІ просто копіює або адаптує твори, так і менш очевидні випадки, коли модель ШІ генерує новий контент, який є дуже схожим на оригінальні твори, створені людьми. У таких випадках важко визначити, чи є продукт ШІ достатньо оригінальним, щоб не порушувати авторських прав [8; 11].

Прецедентом для такого порушення став позов, поданий The New York Times проти OpenAI та Microsoft, коли ці компанії використали матеріали видання для навчання своїх моделей без дозволу. Ця справа стала важливим сигналом для індустрії, вказуючи на потенційні правові та етичні проблеми, пов'язані з використанням чужих матеріалів для створення контенту, що генерується штучним інтелектом. В Україні такі випадки можуть стати реальністю, якщо не буде належного правового регулювання та контролю за використанням авторських матеріалів у роботі ШІ [55].

Тобто відсутність чітких норм і правил щодо використання інтелектуальної власності в контексті ШІ є серйозною проблемою для медіагалузі. Зростаючий вплив ШІ ставить під загрозу захист авторських прав і висвітлює необхідність розробки спеціальних законодавчих ініціатив. Законодавці повинні розробити чіткі правила, які б визначали, як технології ШІ повинні працювати з матеріалами, що

належать іншим особам, щоб забезпечити належну атрибуцію, отримання дозволів та компенсацію для власників прав.

Такий підхід має включати:

- Розробку стандартів для отримання ліцензій на використання матеріалів.
- Визначення межі оригінальності контенту, створеного ШІ.
- Запровадження чітких вимог до етики використання інтелектуальної власності в процесах, що включають штучний інтелект.

Лише при створенні таких правил можна забезпечити справедливий захист прав авторів та зміцнити довіру до технологій ШІ в медіапросторі.

По-третє, порушення приватності. Штучний інтелект (ШІ) володіє потужними можливостями для обробки та аналізу величезних обсягів персональних даних, що ставить під загрозу конфіденційність та особисті права користувачів. У медіапросторі, де ШІ застосовується для різних цілей, таких як таргетована реклама або аналіз поведінки користувачів, дані можуть збиратися та оброблятися без чіткої згоди осіб, до яких ці дані належать. Це особливо актуально, коли медіакомпанії або рекламні агенції використовують системи ШІ для створення персоналізованих оголошень, аналізу інтересів аудиторії або рекомендаційного контенту. У результаті таких дій користувачі можуть не бути інформовані про те, які саме дані збираються про них і як вони будуть використовуватися [14].

Оскільки ШІ здатний обробляти не тільки загальнодоступну інформацію, але й приватні дані (наприклад, особисті інтереси, місцеперебування, фінансові транзакції, здоров'я), це створює серйозні ризики порушення конфіденційності. У випадках, коли така інформація обробляється без явної згоди користувачів, це є порушенням основних принципів законодавства про захист персональних даних. Наприклад, у Європейському Союзі Регламент загального захисту даних (GDPR) чітко визначає, що збір і використання персональних даних має відбуватися тільки за умов отримання явної згоди особи або за наявності іншої правової підстави [17].

Крім того, коли ШІ використовується для створення персоналізованого медіаконтенту або рекламних кампаній, він може не тільки порушувати конфіденційність, а й маніпулювати інформацією. Алгоритми, які створюють контент, можуть бути налаштовані так, щоб максимізувати вигоду або залучення користувачів, що може порушити баланс між правом на приватність і свободою слова. Технології ШІ не завжди здатні розрізнити ці два аспекти: право людини на захист приватності та право на доступ до вільної інформації. Це може призвести до етичних та юридичних проблем, коли інформація, яка збирається чи обробляється, використовується неналежним чином або за відсутності достатнього контролю [26].

Медіаюристи зауважують, що відсутність ефективних механізмів для контролю за використанням персональних даних у медіапросторі ставить під загрозу дотримання етичних стандартів. Це також викликає сумніви щодо забезпечення справедливого використання таких даних, оскільки багато хто не усвідомлює, як саме його персональні дані можуть бути оброблені чи використані для створення медіаконтенту, чи рекламних матеріалів [7].

Наприклад, в Україні вже неодноразово виникали випадки, коли медіа або рекламні компанії використовували дані користувачів для цільової реклами без їхнього дозволу. Технології ШІ можуть автоматично збирати ці дані та використовувати їх для створення персоналізованого контенту, що часто відбувається без явної інформованої згоди від користувача. Відповідно до законодавства України, зокрема Закону «Про захист персональних даних», такі дії повинні бути чітко регульовані та вимагати прозорості у використанні особистої інформації [36].

По-четверте, втрата робочих місць. Автоматизація процесів у журналістиці за допомогою технологій штучного інтелекту (ШІ) має потенціал докорінно трансформувати медіаіндустрію. Хоча впровадження ШІ дозволяє оптимізувати рутинні завдання, підвищити продуктивність і пришвидшити створення контенту,

воно водночас несе серйозні економічні та соціальні виклики, зокрема ризик масового скорочення робочих місць.

ІІІ вже сьогодні здатен виконувати функції, які раніше належали виключно журналістам, редакторам і аналітикам. Зокрема, автоматизовані системи можуть генерувати новинні тексти на основі статистичних даних, спортивних результатів чи фінансових звітів; формулювати заголовки, оптимізовані для алгоритмів пошукових систем; проводити елементарну аналітику великих масивів інформації для виявлення трендів. Такі функції активно використовуються багатьма редакціями в усьому світі.

Знаковим прикладом є ситуація, що сталася у 2020 році, коли корпорація Microsoft звільнила близько 50 журналістів, які працювали над новинним агрегатором MSN, та замінила їх системами штучного інтелекту, здатними автоматично відбирати та редагувати новинні матеріали. Це стало тривожним сигналом для всієї медіаспільноти: навіть у провідних компаніях, які мають значні ресурси, відбувається переорієнтація на ІІІ як дешевший і швидший інструмент для створення контенту [7].

В Україні це може стати причиною нерівномірного розвитку медіасектору, де великі медіахолдинги, які мають доступ до новітніх технологій, можуть скорочувати витрати, замінюючи людську працю на алгоритми, тоді як невеликі незалежні видання, які не мають таких ресурсів, можуть поставати перед додатковими труднощами у збереженні робочих місць.

Таке скорочення персоналу має декілька серйозних наслідків:

Економічна нестабільність для працівників медіа. Звільнення журналістів та інших фахівців призводить до втрати доходу, підвищення рівня безробіття та загальної нестабільності в галузі. Для багатьох фахівців, які роками працювали в медіа, перекваліфікація в нові сфери може бути складною та тривалою.

Знецінення творчості та критичного мислення. Журналістика – це не лише подача фактів, а й аналітика, розслідування, емоційна чутливість, інтерпретація подій у соціальному й культурному контексті. Автоматизовані системи, навіть найсучасніші, не здатні повністю замінити людську інтуїцію, емпатію, етичні судження та глибоке розуміння соціальних процесів. Їхні тексти можуть бути коректними за структурою, але часто позбавлені глибини, оригінальності чи емоційного відгуку.

Уніфікація контенту та зниження його якості. Автоматизоване створення новин часто базується на шаблонах і алгоритмах, що обмежує різноманітність і знижує якість медіаконтенту. У такому середовищі важко створювати матеріали, які виходять за межі стандартної подачі інформації чи пропонують нестандартні погляди на проблему.

Проблеми відповідальності. Якщо контент створений ШІ містить помилки або дезінформацію, виникає питання: хто несе відповідальність – журналіст, редактор, власник системи чи сам розробник технології? У середовищі, де немає чітко окреслених відповідальних сторін, довіра до медіа може істотно знижуватися [42; 54; 63].

З огляду на ці виклики, важливо шукати баланс між автоматизацією та людським фактором. Замість повної заміни журналістів, ШІ може використовуватися як інструмент підтримки – для аналітики, обробки даних, допомоги в дослідженнях чи формування первинних драфтів, які потім обробляють люди. Такий симбіоз дозволяє зберегти робочі місця, підвищити ефективність і одночасно гарантувати глибину, достовірність та етичність журналістського матеріалу.

Крім того, держава та медіаорганізації повинні інвестувати в перепідготовку кадрів, щоб журналісти могли адаптуватися до нових технологій, навчитися

працювати з інструментами ШІ та залишатися конкурентоспроможними в умовах цифрової трансформації.

По-п'яте, загроза якості журналістських стандартів. ШІ може генерувати текст, який на вигляд нагадує журналістський контент, але без глибокого розуміння його змісту та контексту. Алгоритми можуть створювати матеріали, які є поверхневими, неправдивими або навіть не відповідають стандартам якості, що може призвести до серйозних помилок або неповної інформації. Використання ШІ для автоматичного створення статей, заголовків чи перекладів без належного людського контролю може знижувати точність і достовірність публікацій, що в результаті призводить до втрати довіри з боку аудиторії. Журналісти можуть стати залежними від ШІ для виконання рутинних завдань, що підвищує ризик відсутності глибокого аналізу чи критичної оцінки контенту [63].

Способи мінімізації ризиків при використанні ШІ в журналістиці:

По-перше, прозорість та маркування контенту. Медіа повинні забезпечити чітке маркування матеріалів, створених за допомогою ШІ, щоб аудиторія могла ідентифікувати штучно згенерований контент. Це дозволить уникнути маніпуляцій та підвищить довіру до медіа, оскільки користувачі будуть свідомо ставитись до джерела інформації. Маркування контенту також сприятиме етичній прозорості, оскільки дозволяє чітко розмежувати традиційний журналістський контент та автоматично згенеровані матеріали.

По-друге, перевірка інформації та фактчекінг. Оскільки ШІ може генерувати неточну або маніпулятивну інформацію, важливо, щоб журналісти ретельно перевіряли факти та джерела, на яких ґрунтується згенерований контент. Використання сучасних інструментів фактчекінгу, перевірка достовірності даних через надійні джерела, а також взаємодія з фахівцями для підтвердження інформації допоможуть мінімізувати ризик поширення дезінформації. Перевірка контенту

перед публікацією є обов'язковою умовою для збереження професіоналізму у журналістиці.

По-третє, розробка та оновлення етичних стандартів. Комісії з журналістської етики, а також медіаорганізації повинні постійно оновлювати та адаптувати етичні норми щодо використання ШІ в журналістиці. Це включає встановлення чітких принципів щодо прозорості в застосуванні ШІ, обов'язкової атрибуції джерел та поваги до авторських прав. Такі етичні стандарти повинні бути обов'язковими для всіх медіа, щоб забезпечити відповідальність за використання технологій і мінімізувати юридичні та соціальні ризики.

По-четверте, захист авторських прав. Враховуючи, що ШІ може використовувати контент, який належить іншим авторам, важливо, щоб медіа строго дотримувалися законодавства про авторські права. Всі матеріали, створені за допомогою ШІ, повинні містити належну атрибуцію та бути правильно ліцензованими. Медіаорганізації також мають забезпечити, щоб усі джерела контенту використовувалися відповідно до авторських прав, щоб уникнути юридичних спорів та зберегти довіру до журналістських стандартів.

По-п'яте, освіта та підвищення кваліфікації журналістів. Оскільки робота з інструментами ШІ вимагає спеціальних знань, журналісти повинні пройти навчання, щоб розуміти як ефективно використовувати ці технології для створення якісного контенту. Важливо, щоб журналісти були ознайомлені не лише з можливостями ШІ, а й з його обмеженнями, щоб уникнути помилок та надмірної залежності від автоматизованих процесів. Постійне підвищення кваліфікації допоможе журналістам інтегрувати ШІ в роботу без втрати творчого підходу та критичного мислення [40; 45; 48].

Отже, використання ШІ в журналістиці відкриває нові можливості для автоматизації процесів і покращення ефективності роботи. Проте для мінімізації ризиків, таких як дезінформація, порушення авторських прав і приватності,

необхідно забезпечити прозорість використання технологій, встановити чіткі етичні стандарти, проводити регулярну перевірку інформації та підвищувати кваліфікацію журналістів. Важливість цих заходів полягає в тому, щоб зберегти довіру аудиторії та не допустити погіршення якості журналістської діяльності у часи технологічних змін.

3.2. Напрями вдосконалення законодавства України у сфері регулювання ШІ в медіа

Вдосконалення законодавчої бази щодо регулювання використання ШІ в медіа є критично важливим кроком для забезпечення прозорості, етичних стандартів, а також захисту прав людини в умовах швидкого технологічного розвитку. Це дозволить створити чіткі механізми контролю та забезпечити баланс між інноваціями та відповідальністю. Розглянемо основні напрями, якими має розвиватися законодавство в Україні для ефективного регулювання цієї сфери.

На цей час в Україні відсутнє спеціалізоване законодавство, яке б регулювало використання штучного інтелекту в медіа. Чинні нормативно-правові акти, такі як закони про авторське право, захист персональних даних і загальні медіаправила, не враховують специфіку технології ШІ, що створює прогалини у регулюванні. Міністерство цифрової трансформації України опублікувало рекомендації щодо відповідального використання ШІ в медіа, однак ці рекомендації носять лише консультативний характер і не є обов'язковими для виконання. Це означає, що організації можуть їх ігнорувати, що потенційно веде до зловживань і етичних порушень [8; 13].

Національна рада з питань телебачення і радіомовлення також підтримує ідею створення спеціальних правил для використання ШІ у медіа. Вона виступає за

розробку чітких вимог щодо маркування контенту, створеного за допомогою ШІ, та за розробку кодексу, що регулює використання таких технологій.

Напрями вдосконалення законодавства щодо регулювання штучного інтелекту (ШІ) в медіа:

По-перше, розробка спеціального законодавства про штучний інтелект (ШІ). Впровадження комплексного законодавства про ШІ в Україні є нагальною потребою, з огляду на стрімкий розвиток цифрових технологій та зростання їхнього впливу на всі сфери суспільного життя, включно з медіа. Такий закон повинен не лише окреслити загальні принципи використання ШІ, а й надати чіткі механізми регулювання, контролю та відповідальності за порушення етичних і юридичних норм.

У контексті медіа законодавство має враховувати специфіку журналістської діяльності, свободу слова, захист прав аудиторії та авторів контенту. Закон повинен включати:

- Класифікацію систем ШІ за рівнем ризику для суспільства та медіа (як це передбачено Європейським AI Act);
- Визначення правового статусу ШІ, включно з межами відповідальності розробників, операторів та користувачів систем;
- Вимоги до безпеки та прозорості алгоритмів, особливо в контексті створення або модифікації публічного контенту;
- Механізми зовнішнього контролю за впровадженням ШІ, включно з роллю незалежних регуляторних органів.
- Спеціальні норми щодо ШІ в журналістиці, що охоплюватимуть принципи перевірки контенту, боротьби з фейками, дотримання етичних стандартів та недопущення маніпуляцій [9].

Закон має базуватись на найкращих світових практиках – зокрема, на Європейському акті про штучний інтелект (AI Act), який визначає ієрархію ризиків

(недопустимий, високий, обмежений, мінімальний) та вводить чіткі обов'язки для кожного типу систем. Така модель дозволить гармонізувати українське законодавство з європейським правовим полем, що є важливим для інтеграції України до цифрового ринку ЄС.

Прийняття такого законодавства також стане основою для довгострокової стратегії цифрового розвитку, в якій ШІ буде використовуватись етично, відповідально та на користь суспільства, не порушуючи фундаментальних прав людини.

По-друге, впровадження прозорості та маркування контенту, створеного за допомогою ШІ. Один із ключових принципів регулювання ШІ в медіа – це забезпечення прозорості походження інформації, що є критичним для збереження довіри аудиторії до журналістики. Впровадження обов'язкового маркування матеріалів, створених або змінених за участі штучного інтелекту, має бути нормою законодавства, а не лише редакційною політикою окремих медіа.

Таке маркування має чітко повідомляти, що:

- контент створений повністю або частково за допомогою ШІ;
- який саме інструмент (модель або платформа) використовувався;
- чи здійснювалась редакторська перевірка з боку людини [53].

Ці вимоги повинні поширюватися як на текстові матеріали, так і на мультимедійний контент – зокрема, відео, аудіо, інфографіку, deepfake тощо. Для прикладу, відеоінтерв'ю, створене на основі згенерованого обличчя, має містити візуальне та текстове попередження про його штучне походження.

Маркування виконує декілька важливих функцій:

- Інформує аудиторію про природу контенту, допомагаючи уникнути маніпуляцій;
- Сприяє розвитку цифрової медіаграмотності, формуючи у споживачів критичне мислення щодо інформації, яку вони споживають;

- Захищає права споживачів на правдиву інформацію, особливо у виборчий, кризовий або воєнний періоди;
- Зменшує ризики дезінформації, яка може легко маскуватися під легітимні новини [53].

Впровадження таких стандартів також сприятиме уніфікації підходів у медіасередовищі, що особливо важливо в умовах інформаційної війни та масових інформаційних атак.

На законодавчому рівні слід також встановити відповідальність за порушення вимог маркування – зокрема, у випадках умисного приховування факту використання ШІ, що призводить до введення громадськості в оману або до поширення маніпулятивного контенту.

По-третє, захист авторських прав та персональних даних. Оскільки використання ШІ в медіа вимагає обробки великої кількості даних, важливим аспектом законодавства є чітке регулювання питань авторських прав і захисту персональних даних. Зокрема, необхідно забезпечити належну атрибуцію авторів контенту, що використовуються ШІ для генерації текстів, зображень чи відео. Крім того, законодавство повинно встановити чіткі правила щодо обробки персональних даних, щоб запобігти їх несанкціонованому використанню та захистити конфіденційність користувачів. Це включає створення норм, які гарантують захист приватності та права людини в умовах масової обробки даних [54].

По-четверте, співрегулювання та саморегуляція медіа. Крім державного регулювання, важливо, щоб медіа самі ініціювали розвиток внутрішніх етичних кодексів і стандартів, що регулюють використання ШІ. Це може включати рекомендації щодо маркування контенту, вимог до перевірки фактичної точності інформації, а також до мінімізації упередженості та дискримінації, які можуть виникнути через автоматизовані системи.

Таке співрегулювання допоможе сформувати відповідальні практики серед медіа та створить середовище для здорової конкуренції та високих журналістських стандартів. Крім того, це сприятиме розвитку інновацій в рамках етичних і правових норм.

По-п'яте, освіта та підвищення кваліфікації. З огляду на стрімке впровадження технологій штучного інтелекту в медіасферу, освіта та підвищення кваліфікації журналістів стають ключовими елементами для забезпечення безпечного, етичного та правомірного використання ШІ в журналістській практиці. Законодавство, яке регулює використання новітніх технологій у ЗМІ, має враховувати не лише технічні та правові аспекти, але й необхідність формування нової цифрової культури серед журналістів та медіапрацівників.

Одним із важливих завдань є запровадження системної професійної підготовки фахівців, що працюють у сфері медіа. Журналісти повинні володіти базовими знаннями про принципи роботи штучного інтелекту, розуміти його можливості та обмеження, а також мати навички роботи з інструментами автоматизованого аналізу даних, генерації контенту та фактчекінгу. Проте технічних знань недостатньо: важливо також підвищувати рівень обізнаності щодо етичних дилем, які виникають при застосуванні ШІ, зокрема питань дезінформації, приватності, маніпуляцій та відповідальності за контент, створений за допомогою алгоритмів.

Для цього доцільно інтегрувати тематику ШІ в навчальні програми вищих навчальних закладів, які готують журналістів і медіаспеціалістів, а також створювати спеціалізовані курси й тренінги для діючих фахівців. Йдеться не лише про технічну грамотність, а й про розвиток критичного мислення, здатність аналізувати джерела, відрізнити правдивий контент від згенерованого, а також усвідомлювати потенційні наслідки використання штучного інтелекту в різних медіаконтекстах [54; 66].

Важливою частиною такого підходу має стати підтримка партнерств між державними установами, медіаорганізаціями, освітніми закладами та міжнародними структурами, які можуть надати експертизу, ресурси та навчальні програми. Законодавство може стимулювати такі ініціативи, передбачаючи державне фінансування або грантову підтримку освітніх проєктів, а також створення умов для регулярного підвищення кваліфікації працівників медіасфери.

Крім того, має формуватись культура відповідального використання ІІІ на рівні редакцій. Це включає створення внутрішніх політик і рекомендацій щодо використання нових технологій, проведення етичних обговорень і редакційних нарад, під час яких аналізуються потенційні ризики та приймаються зважені рішення щодо застосування ІІІ в тій чи іншій формі.

Отже, освіта та постійне оновлення знань є не лише інструментом адаптації до технологічних змін, а й необхідною умовою для збереження професійних стандартів, журналістської етики та довіри до медіа в умовах цифрової трансформації. Законодавче закріплення цього напрямку сприятиме формуванню якісного, відповідального та орієнтованого на суспільні інтереси медіасередовища в Україні [67; 68].

Також варто зазначити, що Україна планує інтегрувати положення Європейського AI Act, що регулює використання штучного інтелекту, з урахуванням потенційних ризиків і рівнів впливу різних технологій. Це означає, що відповідно до міжнародних стандартів, ІІІ в медіа має проходити обов'язкову оцінку ризиків, а також дотримуватися встановлених норм безпеки та прозорості. Такий підхід дозволить забезпечити більш ретельний контроль за технологіями, що впливають на інформаційний простір, і сприятиме їх безпечному та етичному використанню. Впровадження цих стандартів дозволить Україні стати частиною міжнародної спільноти, що активно розвиває та регулює інновації у сфері ІІІ [4; 69].

Таким чином, вдосконалення законодавства щодо регулювання штучного інтелекту в медіа в Україні потребує комплексного підходу, що включає розробку спеціального законодавства, яке охоплює всі аспекти використання ШІ у медіасфері. Необхідно впровадити обов'язкові стандарти прозорості та маркування контенту, забезпечити захист авторських прав і персональних даних, а також стимулювати співрегулювання і саморегуляцію медіа.

Крім того, важливо впроваджувати програми освіти та підвищення кваліфікації для журналістів, щоб вони могли ефективно працювати з новітніми технологіями. Реалізація цих заходів допоможе створити стійке правове середовище для використання ШІ в медіа, яке буде відповідальним, етичним і зберігатиме довіру аудиторії.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження було з'ясовано, що штучний інтелект у контексті журналістики та медіа – це сукупність цифрових технологій, здатних автоматично аналізувати, створювати та поширювати інформаційний контент. До основних інструментів ШІ, які наразі активно використовуються у медіап्राктиці, належать нейронні мережі, алгоритми машинного навчання, системи обробки природної мови (NLP), генеративні моделі (зокрема GPT), а також технології розпізнавання зображень, відео та голосу. Ці інструменти дають змогу виконувати як рутинні, так і складні редакційні завдання, підвищуючи ефективність медіавиробництва.

Ми проаналізували основні напрями застосування ШІ в медіасфері. Насамперед це генерація текстового, візуального та аудіоконтенту, що вже сьогодні активно застосовується українськими редакціями для оперативного створення новин, підготовки заголовків, описів, а також для перекладу текстів. Важливу роль відіграє ШІ і в процесі фактчекінгу: інструменти на основі ШІ допомагають виявляти фейки, перевіряти достовірність даних та аналізувати джерела інформації. Крім того, значного поширення набуває використання ШІ у персоналізації новин – системи аналізують інтереси користувача та пропонують йому релевантний контент, що підвищує ефективність взаємодії з аудиторією, але водночас породжує ризики інформаційної ізоляції. Також ШІ активно використовується в автоматичному аналізі даних, візуалізації інформації, управлінні редакційними процесами, медіаархівзації та навіть у прогнозуванні інформаційних трендів.

Ми здійснили огляд світового та українського досвіду регулювання ШІ у сфері медіа. Було виявлено, що загалом відсутня єдина уніфікована система правових норм щодо використання ШІ, однак уже спостерігається активна робота в цьому напрямі. Найбільш системний підхід демонструє Європейський Союз, зокрема через розробку та прийняття регламенту AI Act, який встановлює

класифікацію ШІ за рівнями ризику та передбачає чіткі вимоги до прозорості, безпеки та відповідальності. Також актуальним є досвід країн, які розробляють власні національні політики, стандарти й етичні кодекси, що визначають межі використання ШІ в журналістиці. Особливу увагу міжнародна спільнота та Україна приділяють питанням захисту прав людини, конфіденційності даних, боротьби з дезінформацією та забезпеченню прозорості у застосуванні автоматизованих систем.

В Україні процес правового врегулювання ШІ поки що перебуває на початковому етапі. Україна не має повноцінного спеціалізованого законодавства, яке б чітко регламентувало використання штучного інтелекту, зокрема в медіа. Чинні документи – такі як рекомендації Міністерства цифрової трансформації України щодо відповідального використання ШІ – мають консультативний характер і не є обов'язковими до виконання. Разом із тим, розпочатий у 2023–2024 роках процес розробки закону про штучний інтелект свідчить про наміри держави створити комплексне правове регулювання цієї технології з урахуванням європейських стандартів, передусім положень AI Act ЄС. Це відкриває перспективи для побудови правової системи, що забезпечить баланс між інноваційним розвитком і захистом фундаментальних прав.

Проаналізовано підходи українських медіа до інтеграції ШІ у свою роботу. Попри окремі спроби запровадити ШІ в процеси створення новин, персоналізації контенту та модерації, більшість медіаорганізацій в Україні ще не мають чітко сформованих внутрішніх політик або етичних стандартів щодо використання ШІ. Такий стан речей зумовлений як правовою невизначеністю, так і відсутністю достатньої експертизи серед працівників медіа. Водночас у суспільстві зростає занепокоєння щодо можливого поширення фейків, втрати робочих місць та непрозорого використання персональних даних – тобто тих ризиків, що супроводжують використання ШІ без належного контролю.

Розглянуто ключові проблеми та етичні дилеми, які постають у контексті використання ШІ в медіапросторі України. Особливу увагу приділено таким загрозам, як поширення дезінформації через генеративні технології (зокрема deepfake), порушення авторських прав при навчанні ШІ на чужому контенті без належної атрибуції, а також порушення конфіденційності користувачів. Усі ці аспекти вимагають від держави, медіаспільноти та технічних розробників спільного формування чітких етичних орієнтирів і нормативно-правових гарантій, які б забезпечували безпечне та відповідальне використання ШІ.

У результаті дослідження було розкрито спектр ризиків і загроз, які супроводжують використання штучного інтелекту в медіа. До них відносяться, зокрема, поширення дезінформації, маніпулятивних нарративів і фейків, порушення авторських прав, знеособлення персональних даних, а також економічні ризики, пов'язані зі скороченням робочих місць у сфері журналістики. Особливої небезпеки набувають технології генеративного ШІ, такі як deepfake чи автоматизовані системи створення новин, які здатні впливати на громадську думку в періоди соціальної нестабільності чи виборчих кампаній. У зв'язку з цим надзвичайно актуальною є потреба в розробці дієвих механізмів мінімізації цих ризиків.

Тому ми представили рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства у сфері регулювання ШІ в медіа. Одним із ключових пріоритетів є необхідність розробки спеціального закону про ШІ, який би охоплював не лише технічні параметри, але й етичні, правові та соціальні аспекти застосування цієї технології, зокрема в інформаційному просторі. При цьому важливо спиратися на передовий міжнародний досвід, зокрема Європейський AI Act, який встановлює принципи ризикорієнтованого підходу, прозорості, відповідальності та захисту прав людини. Важливими елементами такого законодавства мають стати: вимоги до маркування ШІ-контенту, правові гарантії щодо захисту персональних даних і

авторських прав, механізми аудиту та контролю за використанням ШІ в медіа, а також підтримка освітніх ініціатив для підвищення кваліфікації журналістів.

Таким чином, результати дослідження продемонстрували, що ефективне регулювання ШІ в українських медіа повинно поєднувати правові інструменти, етичні засади та освітні заходи. Такий комплексний підхід дозволить зберегти довіру до медіа, забезпечити свободу слова, захист прав громадян і водночас підтримати інноваційний розвиток журналістики в умовах стрімкої цифровізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Г. О. Політика і стратегії розвитку штучного інтелекту в країнах світу: QUO VADIS? (Частина 1). *Наука, технології, інновації*. 2021. №1. С. 15-29. URL: <https://doi.org/10.35668/2520-6524-2023-1-03> (дата звернення: 01.04.2025).
2. Баранов. О. А. Визначення терміну «штучний інтелект». *Інформація і право*. 2023. №1(44). С. 32–49.
3. Баркар Д. Використання ШІ в медіа: як зберегти якість контенту. Інтерв'ю з експертом із ШІ Олексієм Мінаковим. Детектор медіа. URL: <https://detector.media/community/article/239545/2025-03-30-vykorystannya-shi-v-media-yak-zberegty-yakist-kontentu-intervyu-z-ekspertom-iz-shi-oleksiem-minakovym/> (дата звернення: 01.04.2025).
4. Білу книгу з регулювання ШІ в Україні: бачення Мінцифри. Міністерство цифрової трансформації України. 2024. 30 с.
5. Бойко Д. Регулювання штучного інтелекту в Україні: аналіз можливих моделей. Центр Дністрянського. URL: https://dc.org.ua/news/regulyvannya-shtuchnogo-intelektu-v-ukrayini-analiz-mozhlyvyh-modeley?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.04.2025).
6. Боренков А. Європарламент ухвалив Закон про штучний інтелект. Як Україна може скористатися новими можливостями? 2024. URL: https://biz.ligazakon.net/analitycs/226659_vroparlament-ukhvaliv-zakon-pro-shtuchniy-ntelekt-yak-ukrana-mozhe-skoristatisya-novimi-mozhливостями (дата звернення: 10.04.2025).
7. Борняков О. Журналістика та штучний інтелект: як правильно ним користуватися. URL: https://24tv.ua/shtuchniy-intelekt-zhurnalistitsi-yak-yogo-pravilno-vikoristovuvati_n2480506 (дата звернення: 08.04.2025).

8. Васьківська О. Є. Технології штучного інтелекту в журналістиці сучасності. URL: <https://conference.nau.edu.ua/index.php/Congress/Congress2022/paper/viewFile/8858/7308> (дата звернення: 10.04.2025).
9. Використання штучного інтелекту в роботі медіа. Рекомендації Мінцифри. URL: <https://sk.ua/uk/vikoristannja-shtuchnogo-intelektu-v-roboti-media-rekomendacii-mincifri/> (дата звернення: 10.04.2025).
10. Вплив штучного інтелекту на розвиток медіаграмотності. URL: <https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2024/12/shi-zvit.pdf> (дата звернення: 10.04.2025).
11. Горлач П. Мінцифри розробило рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту для медіа. Суспільне | Новини. 2024. URL: <https://suspilne.media/culture/669728-mincifri-rozrobilo-rekomendacii-dla-media-z-vidpovidalnogo-vikoristanna-stuchnogo-intelektu/> (дата звернення: 10.04.2025).
12. Грищенко О. О. Правові проблеми протидії дезінформації в Україні. *Інформація і право*. 2020. № 2 (33). С. 69–79
13. Дімітрова І. Штучний інтелект в журналістиці: юридичний аспект та ризики використання. URL: <https://rayon.in.ua/topics/667586-shtuchnij-intelekt-v-zhurnalistitsi-yuridichnij-aspekt-ta-riziki-vikoristannya> (дата звернення: 10.04.2025).
14. Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні. Bottom-Up Підхід. Міністерство цифрової трансформації України. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/%D0%94%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%8F_%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0_%D0%B7_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%A8

- %D0%86_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_compressed.pdf (дата звернення: 07.04.2025).
15. Загальний регламент про захист даних (GDPR). URL: <https://gdpr-text.com/uk/> (дата звернення: 10.04.2025).
 16. Звоник Б. Перестороги, експерименти, сфери застосування: як українські регіональні медіа «запускають» до себе ШІ. Медіамейкер. URL: <https://mediamaker.me/yak-ukrayinski-regionalni-media-zapuskayut-do-sebe-shi-13909/> (дата звернення: 11.04.2025).
 17. Іванов В. Ф. Структура мас-медіа: історія розгляду питання закордонними вченими. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. РОЗДІЛ II. Журналістика*. 2010. №21. С. 108-111.
 18. Інновації та відповідальність: регулювання штучного інтелекту в Україні та ЄС. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3934604-innovacii-ta-vidpovidalnist-reguluvanna-stuchnogo-intelektu-v-ukraini-ta-es.html> (дата звернення: 11.04.2025).
 19. Кодекс етики. URL: <https://cje.org.ua/ethics-codex/> (дата звернення: 11.04.2025).
 20. Кодекс журналіста Радіо Свобода. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/radiosvoboda-codex> (дата звернення: 11.04.2025).
 21. Комісія з журналістської етики. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо використання штучного інтелекту для створення журналістських матеріалів - Комісія з журналістської етики. 2023. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistiskoi-etyky-shchodo-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-dlia-stvorennia-zhurnalistykykh-materialiv/> (дата звернення: 11.04.2025).

22. Корпоративний Сайт Суспільного. Документи, що регламентують діяльність. URL: <https://corp.suspilne.media/dokumenty/dokumenty-shho-reglamentuyut-diyalnist/> (дата звернення: 11.04.2025).
23. Кузьменко О. В., Чорна В. Г., Островський С. О. Правове регулювання запровадження та використання штучного інтелекту. *Київський часопис права*. 2024. № 1. С. 173–177. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2024.1.23>
24. Куликов А., Кузьменко Л., Дворовий М., Дуцик Д., Куш Л. К. Посібник з журналістської етики. Комісія з журналістської етики. 2023. 129 с.
25. Купрій Т. І. Інтернет-телебачення: переваги та особливості функціонування. Гуманітарні та природничі науки: актуальні питання : матеріали наук.-практ. конф., м. Львів, 25–26 серпня 2023 р. Одеса, 2023. С. 18–21.
26. Литвин В. В. Інтелектуальні системи: Підручник. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 406 с.
27. Машкова Я. Українські медіа та штучний інтелект. Як редакції залучають ШІ для створення контенту? URL: <https://imi.org.ua/monitorings/ukrayinski-media-ta-shtuchnyj-intelekt-yak-redaktsiyi-zaluchayut-shi-dlya-stvorenniya-kontentu-i62217> (дата звернення: 11.04.2025).
28. Надточій О., Прудіус Д. Медійна практика використання технологій штучного інтелекту в Україні. *Integrated communications*. 2024. №1 (17). С. 129-138. DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2024.1717>
29. Остапа С., Міський В., Розкладай І. Суспільне мовлення в Україні: історія створення та виклики. Київ : ТОВ «Друкарня Віол», 2018. 156 с.
30. Петрів О. Захист персональних даних у добу штучного інтелекту: міжнародні підходи та виклики. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/zahyst-personalnyh-danyh-u-dobu-shtuchnogo-intelektu-mizhnarodni-pidhody-ta-vyklyku/> (дата звернення: 11.04.2025).

31. Петрів О. Штучний інтелект і дідфейки: як країни реагують на загрози. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyi-intelekt-i-dipfeiky/> (дата звернення: 11.04.2025).
32. Політика використання штучного інтелекту - 24 канал. 24 Канал. URL: https://24tv.ua/ai-policy?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 11.04.2025).
33. Права людини в епоху штучного інтелекту – виклики та правове регулювання. Міністерство цифрової трансформації України. 2024. 44 с.
34. Правила використання матеріалів сайтів Інтернет-холдингу “Українська правда” (Оновлено). Українська Правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/rules/> (дата звернення: 11.04.2025).
35. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 11.04.2025).
36. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI : станом на 18 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 11.04.2025).
37. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-ІХ : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 11.04.2025).
38. Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР : станом на 1 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр#Text> (дата звернення: 11.04.2025).
39. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р : станом на 29 груд. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-р#Text> (дата звернення: 11.04.2025).

40. Редакційний статут акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України». URL: https://corp.suspilne.media/media/documents/zagalni-dokumenti/redaktsiina-rada/Redaktsiynyy_statut_NSTU_nova_redaktsiya_28_03_2024.pdf (дата звернення: 11.04.2025).
41. Рекомендації з відповідального використання штучного інтелекту у сфері медіа. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%A8%D0%86_%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0.docx.pdf (дата звернення: 11.04.2025).
42. Реутов І. Правове регулювання штучного інтелекту: міжнародний досвід та українські перспективи. URL: <https://pravo.ua/pravove-rehuliuвання-shtuchnoho-intelektu-mizhnarodnyi-dosvid-ta-ukrainski-perspektyvy/> (дата звернення: 11.04.2025).
43. Романчук О. Штучний інтелект в епоху нових медій. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2018. №44. С. 179–188. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2018.44.9367>
44. Свистуха Д. «Українська правда» опублікувала редакційну політику щодо використання штучного інтелекту. Медіамейкер. URL: <https://mediamaker.me/news/ukrayinska-pravda-opublikovala-redakcijnu-polityku-shhodo-vykorystannya-shtuchnogo-intelektu-v-roboti/> (дата звернення: 11.04.2025).
45. Сидоренко Т. М., Машковець С. В. Застосування штучного інтелекту в інформаційнокомунікаційному просторі. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2023. № 4(43). С. 81–85. DOI: 10.31673/2415-8089.2023.041010

46. Системи та засоби штучного інтелекту: тези доповідей Міжнародної наукової конференції «Штучний інтелект: досягнення, виклики та ризики». Київ: ІПШ «Наука і освіта». 2024. 550 с.
47. Ситник О. Проблематика впровадження штучного інтелекту в сучасних ЗМІ та медіатехнологіях. *Український інформаційний простір*. 2023. №12. С. 252-265. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(12\).2023.291187](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291187)
48. Скільцько О., Складанний П., Ширшов Р., Гуменюк М., Ворохоб М. Загрози та ризики використання штучного інтелекту. *Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка»*. 2023. №2(22). С. 6–18. DOI: <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2023.22.618>
49. Смородина А. Використання штучного інтелекту в роботі медіа. Рекомендації Мінцифри. Детектор медіа. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/35303/2024-06-21-vykorystannya-shtuchnogo-intelektu-v-roboti-media-rekomendatsii-mintsyfry/> (дата звернення: 08.04.2025).
50. Соколенко Н., Міський В. Журналістика і ШІ: як використовувати і маркувати, чи замінить машина людину, які ризики несуть технології, – Аліна Елевтерова в подкасті «Медіуми». Детектор медіа. URL: <https://detector.media/mediumy/article/231967/2024-09-10-zhurnalistyka-i-shi-yak-vykorystovuvaty-i-markuvaty-chy-zaminyt-mashyna-lyudynu-yaki-ryzykunesut-tekhnologii-alina-elievtierova-v-podkasti-mediumy/> (дата звернення: 08.04.2025).
51. Сотник І., Шапиро О. Проблеми етики штучного інтелекту в контексті взаємовідношень людини і машини. *Scientific practice: modern and classical research methods*. 2023. С. 284-287. DOI:10.36074/logos-22.12.2023.076

52. Спесивцева О. Регулювання штучного інтелекту: досвід США. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyi-intelekt-usa/> (дата звернення: 11.04.2025).
53. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні: монографія / А.І.Шевченко, С.В.Барановський, О.В.Білокобильський, Є.В.Бодянський, А.Я.Бомба, А.С.Довбиш, Т.В.Єрошенко, А.С.Жохін, В.В.Казимир, М.С.Клименко, С.В.Ковалевський, О.В.Козлов, Ю.П.Кондратенко, А.І.Купін, Д.В.Ланде, Л.М.Малярець, О.П.Мінцер, Н.Д.Панкратова, В.Г.Писаренко, С.К.Рамазанов, А.А.Роскладка, А.О.Саченко, А.М.Сергієнко, Є.В.Сіденко, С.В.Сімченко, В.І.Слюсар, О.І.Стасюк, О.Є.Стрижак, О.С.Стрюк, С.О.Субботін, Р.К.Тащів, В.М.Терещенко, Р.Х.Халіков, В.Б.Чебанов, О.Р.Чертов, С.В.Чопоров, В.П.Щокін, В.І.Фетісов, В.С.Яковина. [За заг. ред. А.І.Шевченка]. Київ: ІПШ, 2023. 305 с.
54. Тарасюк В. М. Правове регулювання застосування штучного інтелекту в Україні: сучасний стан та перспективи гармонізації з міжнародними стандартами. *Політологічний вісник*. 2024. №93. С. 94-113. DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2024.93.94-113>
55. Ткач Ю. Чому The New York Times подає до суду на OpenAI та Microsoft. Vector. URL: <https://vctr.media/ua/chomu-the-new-york-times-podaye-do-sudu-na-openai-ta-microsoft-209955/> (дата звернення: 12.04.2025).
56. Україна та Естонія разом рухаються до повної цифровізації та доброчесності усіх державних процесів – Голова НАЗК під час робочого візиту до Естонії. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/ukrayina-ta-estoniya-razom-ruhayutsya-do-povnoy-tsifrovizatsiyi-ta-dobrochesnosti-usih-derzhavnyh-protsesiv-golova-nazk-pid-chas-robochogo-vizytu-do-estoniyi/> (дата звернення: 10.04.2025).
57. Butt A. A. Media and AI: Navigating the Future of Communication. ResearchGate. 2024. 233 p.

58. ChatGPT. Аналітичний огляд: законодавче регулювання ШІ та медіа в Україні. OpenAI. 2025. URL: <https://chat.openai.com> (дата звернення: 09.04.2025).
59. EU Artificial Intelligence Act. Up-to-date developments and analyses of the EU AI Act. URL: <https://artificialintelligenceact.eu/> (дата звернення: 09.04.2025).
60. European Commission. 2118. A definition of Artificial Intelligence: main capabilities and scientific disciplines. Report High-Level Expert Group on Artificial Intelligence. 2018. 9 p.
61. Lede. Штучний інтелект у медіа: Переваги та ризики автоматизованого контенту. 2021. URL: <https://www.thelede.media/management/2021/02/22/2517/> (дата звернення: 11.04.2025).
62. Lenardon, J. The regulation of artificial intelligence. Tilburg University. 2017.
63. Marketing Media Review. Що писали про штучний інтелект українські медіа в 2023 році: дослідження. URL: <https://mmr.ua/show/shho-pysaly-pro-shtuchnyj-intelekt-ukrayinski-media-v-2023-roczy-doslidzhennya> (дата звернення: 11.04.2025).
64. Pratik R. Artificial Intelligence: A Rising Star of Mobile Technology. 2021. URL: https://blog.intuz.com/artificial-intelligence-a-rising-star-of-mobile-technology/?utm_campaign=AI&utm_medium=Quora-ans&utm_source=Quora (дата звернення: 11.04.2025).
65. Sabahrwal D., Sood R. S., Sood S. Media and AI: Navigating The Future of Communication. Post Script. 2024. 233 p.
66. Samoili et al. AI watch. Defining Artificial Intelligence. JRC Technical Reports. European Union. 2020. 97 p.
67. Sančanin B. Penjišević A. Use of artificial intelligence for the generation of media content. *Social informatics journal*. 2022. №1(1). pp. 1-7. DOI:10.58898/sij.v1i1.01-07

68. Shneiderman B. Bridging the gap between ethics and practice: Guidelines for reliable, safe, and trustworthy human-centered AI systems, *ACM Transactions on Interactive Intelligent Systems (TIIS)*, 2020. 10, pp. 1–31.
69. Vinuesa, R., Azizpour, H., Leite, I., Balaam, M., Dignum, V., Domisch, S., Felländer, A., Langhans, S.D., Tegmark, M. and Fuso Nerini, F. (2020). The role of artificial intelligence in achieving the Sustainable Development Goals. *Nature Communications*, 11(1). doi:<https://doi.org/10.1038/s41467-019-14108-y>.
70. Wasilewska M., Kliks A., Bogucka H., Cichoń K., Ruseckas J. Artificial Intelligence for Radio Communication Context-Awareness, *IEEE Access*, 2021. 9, pp.144820-144856. DOI: 10.1109/ACCESS.2021.3119524